

enim immutabilis est: & siue pronuncietur in trivuis, aut in tectis domoꝝ: siue in tricliniis audiatur, aut omnino fileatur: siue illam Iudeus, siue Sarracenus, siue Christianus efferat: nihil ex illius immutatur natura. Permanet enim semper sincera & perfecta veritas, nihil aut elocutione sui, aut silentio, aut confessione, aut abnegatione, aut eloquentiu hominum diuersitate mutationis accipiens. ¶ Nam sol siue illius radium, oculi acies exceperit, siue illum intueri dedignabitur: nihilominus manet serenus suorumque radorum assiduus profusor, neque quod haud quam oculo illuceat: ipsi soli imputandus: sed aut imbecillitati, aut fortassis nequitie oculi: suos obtutus ab illius fulgore auertentis. Ita & a vobis Iudeis, quibus Christianum nomen odiosum: veritas etsi enucleatissima: ab ore tamen Christiano audita: recusat repellitque. Verum tamen non te vt ais ab vnus dei cultu, callide exturbare studeo: ad plurium deorum inuitas culturam. Nam plurius deorum cultus: haud secus nostras quam vestras aures offendit. Nos enim substantialem dei vnitatem sine eius diuisione: ob naturam interne actionis (per quam cuncta vt diximus facile deuantur in comoda) personali ternario distartimur: in principiu, medium, ac finem. Hoc modo neque deum ab eterno feriatum, nihil egisse: neque quicquam illi fuisse coeternum fateri perurgemur. Christiana nostra professio hac de deo credi iubet. Atque huic fidei: naturales rationes astipulantur. Quod si ad vltiora Christianorum mysteria vt ad diuini incarnatione verbi, natiuitate eius de virgine, temporalem mortem ac post triduum resurrectione allucere studuissem: cuncta forte innati odii gratia poteras facile aspernari: aut saltem quia impossibilia & contra naturam videntur: deum factum hominem ac natum de virgine. Nunc vero quandoquidem tecum ex mere naturalibus egerim: vt diuine substantie natura: vt est & fuit ab eterno in vnus substantie trinitate, tue menti illucet: admiror plurimum cur vir in mundana philosophia eruditissimus hac audire & his acquiescere recusat: que rerum naturalium & etiam Christianorum scientie concordem sapient intelligentiam. Hec vbi ore personui: excanduit illico Iudeus, minimeque a conuiciis abstinuit. Leuior tamen postmodum factus: & nobis dispassa fronte vale dixit: & hac insuper verba adiecit. Oblectarunt me plurima que presens disceptatio in medium produxit atque enodauit. In posterum opera dabo: si mecum ipse de his differendo: diuine totius substantie absque eius diuisione adesse internum hunc personarum numerum: mihi ipse quoquo pacto persuadeam. Ego vero illum vt id sedulo faceret cohortatus: eo salutato abcessi.

Dialogi primi de Trinitate finis. In edibus Reuerendi patris
domini Caroli de Genlis Nouiodunensis
Pontificis. Anno domini
1512. Ianuarii. 25.

SECUNDI DE TRINITATE DIALOGI ARGUMENTVM.

OC dialogo iisdem interlocutoribus: fingitur Iudeus velle ab errore bene noto liberari: manusque subdere ferula veritatis: & consentite deinceps iis: que illi diuine Trinitatis mysterio arcanoye deitatis numero rationabiliter obiciuntur.

De Trinitate

SECUNDVS DIALOGVS.

Diui Di
onyfii
verba.

NAM (vt diui Dionysii verbis vtar) meus ad te couertit sermo precordialis amor: & vna pro te suscepta disceptationis anxietate: tibi in memoriā reuoco: cū te beniuola mēte prius: q̄ errori tuo & tibi quidē fortassis bene noto inheeris: arguerim. Verū nunc summā oīum puidentissimā moderationē: magnifice totoq; affectu laudo: tibiq; salubriter respirāti: cōgratulor atq; cōiubilo. Et te iis: quę aliquādo cōtēpseras rursū aggrediar: vt ea nūc iterū tibi cōmendē: quorū noticiā semel es aspernatus. Superiore dialogo vt potui accuratī: tibi nōnullis analogiis rationibusq; patefeci: diuinā substantiā absq; diuisione suā integerrimā & insectilis vnitatis, internū habere psonarū

discrimen. Haud quidem aliter q̄ sub personali trinitate: posse totā diuinitatē interne actiōnis esse participē: per quā pleraq; deuitant incōmoda: in quę plabī necesse est eos: quorū mētibus sacratissim⁹ ille trinitatis radius minime illuxerit. Hūc em̄ sacrū numerū ignorātes: aut deū ab eterno torpuisse aut fuisse aliquid illi coeternum quomodo effugiet! Ad hęc vero nō pauca ad me respōsa dedisti: te nō modo hęc vera esse nescire: verū vt impossibilia ac deliramentis similia: nolle in tuo ventre, sibi sedē deligere. Immo vero tu in me conuicia intorquebas: q̄ te a paternę religionis ritu callide auocare & in sacrilegia quedā nephāda vt in pluriū deorū cultum, cōiicere atq; allidere molirer. Hortabarīsq; pariter me a cceptis desistere: atq; his esse cōtentū quibus innitebar. Ceterū vt superna lux paternę glorię: suū splēdorem in tuā mentis tenebras, infulgere sua voluntate disposuit: protinus cordis mei penetralibus infudit, vt prioris dissertationis nostrę recordationē: nūc tuis oculis subiicerem: vt videlicet Romę tu quidem pene mihi coęuus: de diuino interno numero cōplura (discordi tamen amboꝝ nostrū sermone) rettulerimus in medium. Querebar enim apud te: qui mihi sane sapiens videbaris: num priscoꝝ Philosophorum quosdam mundana sapientia in vnus dei noticiā euexerit! Tu vero vt doctus eras, subintulisti id quidem aliquibus accidisse: vt Socrati & Aristoteli. Vterius vero perconctatus abs te: nonne etiam diuinā substantię trinitatem agnouerint! dixisti eos ea neglexisse quę non sunt. Satis autem illis fuisse si ea quę sunt scrutati: eorum scientiā posteris demandassent. Diuinā vero trinitatē nihil esse: ideoq; huius scientiā a Philosophis merito postergatā. Hęc em̄ dicēs: offusus eras tenebris tuęq; mēt̄ sol: tūc eclypsis molestias laboresq; sustinebat. Nūc vero postq̄ repurgatio tuę mentis facta: lumineq; presente error omnis & obscuritas aufugit: exiguū & pene nullius sudoris erit: eorū q̄ hacten⁹ p̄terue dedignabarī, scientiā te adipisci. Nam sicut adductum iurare in verba magistri: aut paternis legibus incūbentē docere arduū est: ita & credulum fidelemq; discipulū docere facillimū. Erīt ergo mihi ammodo te nequaquā renitētē de diuino interno numero certiorē efficere: p̄ labore solamen. Tu ergo dein nostris sermonib⁹ pronas aures adhibeto. Tibi siquidē vt iam credulo & fideli: per sacrū fidei initiū cōtinget: quod viro cuiā peregriño, in tēplo aliquo stanti: ac vndiquaq; circūspiciētī: vbinā aut qua in parte tēpli: regię gazę abdite seruantur. Huic em̄ si vnus e tēpli custodibus dixerit: p̄reso índice: hoc o amice, sacrariū est templi. Tu aliquātīsp̄ hic patienter resideto. Mox em̄ adituus venturus est: cui soli permissa clauis sacrariū: hic referato sacrario: sanctorū iocalia tuis oculis nudabit. Huiusmodi ergo cōuena si templi custodi q̄ ignoto crediderit: si & patienter adituū aduentū operiret: perfimilis cēsetur viro fideli. Nempe illa ipsius prima credulitas: priusq̄ illi sacra iocalia oculis nudentur, expectatiōis itē cōstātia: indubie fidē exprimit:

Interrogatio.
Socrates
Aristoteles.
Alia interrogatio.

Analogia fidei
per peregrinum.

per quā aliquis, iis quę nondū videt assentitur, patienterq; prestolatur eum: qui sacrarii cla-
uem hoc est rationē obscura quęq; diluentem gestauerit. ¶ Vides nunc quantū pnis disci-
pulis fides proficit: vt ea apertis rationib⁹ postea dinoscant: quę prius ignorauerit. IVD. Vi-
deo nō exiguū esse ad ardua dinoscenda fidei presidium. CHRl. Nō exiguū pfecto est. Nam
infidelis similis est ei peregrino: qui templi custodē verissima etsi adhuc ignota predicantē
aspersatur, quicq; nec illi credit: nec patienter editū prestolatur aduentū. Nunquid virum
qui huiusmodi fuerit arbitraris indignū: cui adaperiat templi sacrarium: quicq; ad abditorum
localiorum contuitū admittatur? IVD. Illum manifeste censeo cui sanctorum iocalia pate-
fiant indignū. CHRl. Quam ob causam? IVD. Non ob vnam causam: sed propter duas.
CHRl. Quas? IVD. Quia in primis neq; aeditū credit ministro neq; ipsum aedituum op-
peritur. CHRl. Ad perfectā ergo fidē duo necessaria: prima credulitas, secunda constantia
seu clauū id est rationū expectatio. Quid em nobis prodest si crediderimus: nisi vt & ea qui
bus credidimus ignota, nobis palam referentur: patientes opperiamur. Ex opposito vero ad
infidelitatē: alteri⁹ eorū duorū quę dixim⁹ defect⁹ sufficere creditur. Si em assentitur quisq;
aeditū ministro: abscedit tamē impatiens, priusq; allata clauis, ipsa thesaurorum scrinia re-
cludat: hic merito sacrarū gazarū aspectu suapte ipsius impatiencia defraudabitur. Putas
ne igitur fidei, ingētem inesse honorē arduūq; illius esse meritū? IVD. Quis eius est honor
quodve eius meritū? CHRl. Fidei honor est in humilitate credentis: & exaltatione ei⁹, Fidei ho-
nor &
meritū.
qui rem fide imprimis dignā annunciat, IVD. Quo pacto? CHRl. Nam fidelis discipulus
qui rei admodū arduę absq; ratione cōsentit: nōne hactenus perpendit humilis esse: qua re
ignotam & indemonstratam, tanq; lucidissimam vltro admittit: neq; eiusce rei signa neq;
rationes exquirens? His em verbis sacer Paulus gētiū apostolus? Iudeos, Gręcosq; magnę
infidelitatis arguit: q; ab his sapientia id est dictorū ratio: ab illis vero signa euidentissima ex-
peti solebant. Neutri siquidem (vt superbi & proprię intelligentię modum abdicare nolen-
tes) aliquid in suę mentis aulam ingredi & in illam irumpere sinebāt: nisi id manifestis aut
signis aut rationibus imprimis cōcluderetur. Erant ne ergo illi proni discipuli: aut exortes
naturalis superbię? IVD. Minime vt qui difficile flectebant: auresq; nō nisi signo aut ratioē
coacti veritati inclinabant. CHRl. Qui autē neq; sapientiā id est rationē: neq; signa eorum
quę dicuntur perquirunt: hi discipuli admodum faciles humilesq; sunt. Nā humiliant ab-
dicantq; intellectum suū: vim illi inferentes. Cogūt em illū vt ea recipiat iuscq; cōsentiat: quę
sine signis rationibusq; proponūtur quęq; adhuc omnino ignota manent. Nempe si hec est
natura nostri intellectus, rebus duntaxat notis manifestisq; adherere: hunc profecto intelle-
ctum cōstat vim sibi inferre: qui ignota quęq; haud secus q̄ nota vltro admittit. Cum ergo
celorū regnū vim patiatur: hic intellectus ceteris est regno aptior celorū: vtpote humili-
ans seipsum & abdicans naturam suam: vt ea neutiq; dedignetur aut respuat: quę ab alia
mente absq; rationibus & signis credenda offeruntur: Ibi em vnus intellectus humiliatur:
alter honoratur: Honorat em discipulus pronus & credulus pedotribam, vtpote virū pro-
bum: autoritate dignū, non mendacem, non indignū cuius verbis adhibeatur fides. Cæ-
terū cum quicunq; se vltro humiliat sit exaltatione dignus: is qui per fidē humiliatur intel-
lectus, postea merito fidei sublimatur. IVD. Quod est meritum fidei? Edissere illud: sicuti
& fidei honorem edocuiſti. CHRl. Patientes iuxta sacrū eloquiū: fructū afferūt in patientia
sua. Intellect⁹ autē fidelis patiens & constans in tenebris fidei: quid prestolatur nisi reuela-
tionē luminis? quęadmodū fidelis ille peregrin⁹, cui prenūciatus est aeditū aduentus: quid
in tēplo morat q̄ & aeditū presentia & lucidū facti thesauri opperiens cōspectū. Itaq; ratio-
nes & signa, aperta itē & patula referatio ei⁹: qđ pri⁹ sola fide in quadā ymbra & enigmare

De Trinitate:

agnoscebatur: fidei dicuntur meritū & premiū. Nā tenebrę fidei: lumine sequētis rationis vā
nescunt. Sed rogo in quo fides est scientia aperta q̄ rerū cognitiōe inferior: & in quo eidem
In quo scia fidē equalis: IVD. Quantū videre videor: scientia, fidē solius rationis & euidentię habitu tran-
trāscēdit scendit. Certitudine tamen & consensus firmitate: illi probatur æqualis. Sunt enim fides &
scientia habitus certitudine equales: priuatione tamen & habitu rationis differētes. Nam
fides est in priuatione quadā: scientia vero in habitu rationis. CHRI. Sed cū quattuor sint
modi & causę propter quos alicui proposito assentimur: scilicet aut quia illud est ex natura
sua cunctis peruiū, veluti disciplinę principiū: aut quia ratione demonstratū vt cōclusio: aut
Autho- quia signis & experimētis euidēs. Aut quia dicentis auctoritate siue probitate firmatum:
ritas est cui præsertim istorū quattuor, fides innititur: IVD. Reor magis huic postremo: q̄ prioribus
robur fi- tribus inniti fidem. Haud em̄ fides eorū est: quę per se ipsa sunt cūctis notissima: vt pote quo-
dei. rum est lucida intelligētia: quā principiorū habitū philosophi nūcupare solent. Neq; etiam
eorum est: quę ratione demonstrata: quandoquidē caipsa, nō fide credi: sed sciri dicunt. Est
enim sciētia ratiōis habitus. Neq; demū eorum est: quę ob euidentia signa & præsentia expe-
rimēta credunt. Huic quippe credulitati, opitulat̄ sensus: visq; sensitua. huī⁹ est assentio
nis magistra. Superest igit̄ vt horū sit fides: quę nulla istarū causarū noscunt: sed quę penit⁹
ignota: ob dicētis & ea annūciātis p̄bitatē atq; auctoritatē: tanq̄ verissima & p̄necessaria,
facile a prono & credulo discipulo admittunt. CHRI. Fides ergo ignotoꝝ est. IV. Est igno-
toꝝ: ante ratiōē, ante signa, ante experimēta. CHRI. Principioꝝ itaq; & eorū q̄ suapte na-
tura cūcti peruia sunt: nulla est fides. IV. Nulla. Nā ignorari nequeūt: vbi saltim p̄posita &
voce expressa fuerint. CHRI. Fides igit̄ est eorū: quorū & scia esse pōt. IV. Immo vero ip̄am
iam fidē, cōtēplor esse humilē quandā futurę sciē dispositionē: eūq; qui p̄positis a ludima-
gistro dogmatib⁹ p̄cūia fide assentiri noluerit: indignū esse succedēte ratiōis habitu. ac de-
bere cōfessim ob sui peruiaciam & incredulitatē: ab arcane veritatis, schola explodi. CHRI.
Quapropter rite ab apostolo nostro fides diffinit̄: esse sperādā: substantia reꝝ: argumētū nō
Diffini- appparentiū. Hac em̄ diffinitioe: & sp̄e & ignoratię cuidā: annexa fides esse p̄pendit̄. Sp̄e
tio fidei. quidē: cū dixit sperādā. Ignoratię vero: cū nō appparentiū expressit. Nō em̄ ea q̄ videt quis
sperat: sed potius quę non videt: quę ve abdita, absentia & p̄cul posita sunt. Cū vero dixit
substantia: exp̄ssit fidei certitudinē ac robur: edocēs illi, haud minorē inesse cōstātia & mētis
firmitatē: q̄ si aut per se cognitis, aut ratiōe demonstratis, aut sensibili signo elucidatissimis
inniteretur. Sed quid iam nos a proposito: de interno deī numero remoratur: IVD. Vnā ad
huc de fidei certitudine, sp̄e & substantia analogiā expostulo: atq; ita maturius p̄posito in-
cumbem⁹. CHRI. Si id efficiem⁹: noster de fide sermo, paulo p̄pensior longiorq; euadet.
Cupiebā em̄ iā de diuino numero intētū absoluerē: ne nimia mora: tui elanguesceret ardor
ingenij. IVD. Haud elāguescet, quinimmo magis accendet̄: quo de fide euadet instructior
CHRI. Tuus ergo satisfactori votis: aliā rursus similitudinē sed breuiusculā: de fidei robore
atq; cōstātia depromem⁹. Quāq; breuiuscula, me tñ nihilomin⁹ erudiet: nec poterit nō pro-
desse plurimū. CHRI. Si q̄s scribere cupiat: nū simplicē volatilkq; chartā scripturarū exceptri-
cē: in aere suspēdit: IV. Minime. CHRI. Quāobrem. IV. Quia mox nimia leuitate instabilis:
huc illucq; v̄to raptata diffugeret: fieretq; excipiēdis scripturū incōmoda. CHRI. Quid et
goop⁹ est vt vir aliqd scriptur⁹: circa suę scriptiōis subiectū hoc ē chartā ip̄imis op̄et: IV.
Vt Chartā ip̄am: i solido aliquo ac stabili corpe sistat reddatq; immobilē, aliōq; p̄dulgē sēp̄
mobili chartę: nihil l̄rāq; scriptor ip̄imere valebit. CHRI. Secūdū igit̄ chartā duo dephen-
dūt ad scriptiōē necessaria. Primū ip̄i⁹ chartę cōstātia: scđm ei⁹ mūdicię: q̄ nihil aliat̄
ac dissilitudis, ātea ip̄sū h̄eat. Nā charta q̄ violata cōtranis dissilitudib⁹ figur⁹ ē: quō veros

characteres exdplet: Conficis ergo quorsum analogia hec: IVD. Nondū ex integro: nisi si-
lam sigillatim discufferis. CHRI. Charta mens est discipuli: arcanā aliquā veritatē inter-
noscere cupiētis. Scriptor est ludimagister: qui veritatis notionē, in discipuli mentē trans-
ferre satagit. Chartę autē stabilitas & in solido corpore immota positio: est vt prauiā fides
discipuli. Eius autē mundicię: abnegatio cōtrariorū errorū. Tu ergo prius absq; fide: haud
eras ab similibus pendulę & instabili chartę. Nunc vtro excussa omni mētis leuitate & incon-
stantia: in firmissima & icōcussibili fidei petra, robur ad seqntia dīnosceda mysteria adeptus
es. Sed vbi quā petisti analogiā expleui: iam de proposito differendū nobis est. IVD. Hęc si
militudo tamen breuior: nō minus tamē q̄ prior mihi profuit. Quippe quę de fidei stabili-
tate: etiā apertius me edocuit. Sed iam anhelō audire sequentia. CHRI. Nosti deū aternū
esse increatū, immensum: solū itē ab aeterno extitisse absq; omni materia, aut cuiusuis ex-
terioris substantię presentia. IVD. Nō. Noui. Nam si aternus non esset: neq; infinitus esset
neq; vnīuersorū author. Et si non solus ab aeterno fuisset: ex indigentia alicuius exteriori sub-
stantię: probaretur non per omnia perfectus sibiq; sufficiens. CHRI. Nosti etiā deū ab eter-
no sibi mē ipsi agnitū fuisse? IVD. Incōmodū est sentire: quādoq; deū se ipsum ignorāse.
CHRI. Nā si creaturis vt angelo atq; homini proprię agnitōis tribuim⁹ facultatē: quāto-
magis illa deo est ascribenda. Et si oīs substantia melius se habet in luce & in cognitiōe sui, q̄
in tenebris & in ignorātia sui: cū diuina substantia semp optime fuerit: illā ppetuo in luce &
sui cognitiōe extitisse, fateri oportet. Quę em̄ substantia ignoratur, impfecto quodā modo
subsistit: existens in tenebris & nō in luce. Est em̄ rerū cognitiō p̄clara quędā eazū lux: in q̄
quidē luce id est in agnitōe sui: oīs substantia naturaliter esse appetit. Nā essentia oīs: perfic-
itur in sciētia. IVD. Quopacto imperfectę substantię vt mineraliū, vegetabiliū & sensibi-
lium: quę vi suisq; cognitrice carēt: hac cognitiōis luce potiunt? CHRI. Quę in superiore
dialogo dixim⁹ de rectis harū substantiāz actib⁹: qui intra se nihil agere possunt, sed solum
in materia: quiq; nō sibi ipsis, sed potiorib⁹ actib⁹ scenerant: hec in presenti de eozū luce & co-
gnitiōe dicenda. Appetunt em̄ imperfectę substantię, etsi exortes sapientię: nihilomin⁹ di-
nosce & in sciētia luce conuersari. Hanc tamen lucē haud a seipsis aut ab actu pprio: sed a
p̄stantioribus actibus, a quibus internoscuntur recipiūt. Nā diuino actui oīa sunt agnita
Angelico pariter intellectui atq; humano: quodāmodo oīs substantia reuelat. Imperfectę er-
go substantię sunt in luce, cognitiōe & sciētia perfectarum. Tolle enim em̄ etiā tres
actus: diuinū, angelicū, humanū: mox inferiores actus sensibilis, vitalis, & essentialis: vna
cum materia superfluunt manentq; ociosi. Est enim id ociosum atq; inertū: quod est quidē,
sed nulli cognitū est, quādmōdū quod etiā est & nihil agit: incassum esse declaratur. Infe-
ri em̄ tres actus & materia: cum nullam aut intra se agendi aut se contemplandi potestātē
habeant: in p̄stantiorū actū manu & potestate relinquūt. Et cum a seipsis nullius sciē-
tia splendorem recipiant: illum a tribus superioribus diuino, angelico & humano emendi-
cant. IVD. Si hi tres inferiores actus in luce ppria non sunt: sed duntaxat in luce & sciē-
tia superiorū: in qua luce ipsi p̄stantiores diuinus, angelicus, humanus: esse dicendi sunt?
CHRI. Superest vt si non in ratione & luce inferiorum: sint in sua ipsorum luce & sciētia
propria, Nam vnusquisq; trium huiusmodi actū interna discretionē flexus in seipsum: sui
iudex & speculator euadit, sibi ipsi occurrit, obiicitur, p̄sentatur. Et p̄cipue diuinus (qui
ceterorum actuum author et naturalis substantia: seu cui ea in veritate & exemplari cau-
sa contingunt: quę ceteris in imagine sunt indulta) sui ipsius vt ab aeterno immutabilem
substantiam: ita & sciētiā adeptus est. Diuina siquidem substantia, cum ab aeterno nul-
li exteriori actui (quippe qui nullus adhuc erat) agnita fuerit: cum in nullius entis sciē-

De diuino
no inter-
no nu-
mero.

Imperfe-
cte sub-
stantię sūt
i luce &
sciētia p̄-
stantiorū

LIIIX De Trinitate

tia & agnitioe versata sit: necesse est vt soli sibi met patuerit: aut vt nunq̄ nō fuerit propriae
 essentiae speculatrix. Atq; hoc solū quod impresentiarū de diuina luce, scientia, sapientia &
 speculatione recensuimus: sufficit ad ppositū internū dei numerū eliciendū. **IV.** Quomo-
 do sufficit: **CHRI.** Sicut prius ad eundē numerum: sufficiebat interna dei actio. Nam quē
 admodū internā dei actionē: absq; arcano diuine substantiē numero, saluari impossibile re-
 mur: ita & diuinam, lucem, scientiam, sapientiam, ac speculationem: sine personarum trini-
 tate stare non posse asseueramus. Est enim sui speculatio actio quaedam: in qua cuncti sapie-
 entiam locant. Prius autem diximus: actionem omnē inter extrema fieri: exteram quidem
 actionem inter extrema substantialiter distincta: cuiusmodi sunt actus imperfecti agentes
 in materia, distincti ab ipsa materia. Internā vero: inter extrema consubstantialia: quę secū-
 dum substantiam vnum aliquid sunt, vt inter intellectum & memoriam: quę sunt eiusdē
 animi extrema: contemplatio interna mentis actio, suos gyros cōuoluit. **IVD.** Clarius iam
 intueor nullā actionē: sine discrimine ac numero quorūdam extremorum absolui posse.
 Nempe extera actio: fit inter extrema incōsubstantialia abinuicem separabilia. Interna ve-
 ro inter ea extrema: quę ad eandem substantiam pertinent. **CHRISTIANVS.** Quo enim
 modo fiet vlla actio: sine vna vi prolatrice: & alia facultate eidem occurrente? Illam siquidē
 agentem: istam vero vim totius actionis susceptricem siue retentricem: prius nuncupau-
 mus. Hanc autem vim retentricem in extera actione vocamus materiam: quę omnes im-
 perfectorum actuum actiones, suo in gremio captat. At in interna actione vis retentrix, ne
 quāq; materia est: sed ipsemet actus flexus in seipsum. Hic enim vt intra se discretus & po-
 tiens interno numero: agit quidem aliquid ve profert, sed suę ipse actioni occurrens illamq;
 propriis sinibus excipiens: extra se fundi non finit: sed intra seipsum concludit. Et quāq; hu-
 iusmodi actus: sit idem secundum substantiam, nunc agens, nunc suam actionem reten-
 tans: haud tamē eadem sui portione & agit & ppriam actionē capessit. Discreta quippe in
 eo sunt totius actionis extrema abinuicem: quod scilicet profert & quod profertur: licet se-
 cundū substantiā coincideria. **¶** Et cū in nullo perfecto ente sit extrema accipere sine medio:
 eadē ratiōe qua perfectū quēpiā actū, vt diuinū intra se agentē: absq; ipsius diuisione, diducis
 in extrema: debes & eūdē: salua substantiāli totius vnitate: partiri in extrema & in eorū me-
 diū. Nā mediū: nex⁹ est & vnio & mutu⁹ amor extremorū. Hęc vero tria: vnū sūt scdm sub-
 stantiā, qđ interne actiōis causā & necessitate: extremorū & mediū trinitate nō caret. **IVD.**
 Quę specialiora noīa: eiusdē pfecti entis tā extremis, q̄ medio cōgruūt? **CHRI.** Diuine hu-
 iusmodi discretiōis supposita siue psonę: a nobis Christianis Pater, Fili⁹ & Spūs sanctus nū-
 cupantur. Pater quidē & fili⁹ extrema: spūs vero sanct⁹ aborū mediū. Nos autē ad p̄sens: ga-
 harū appellationū causā, arduę nimis sunt: alias p̄senti philosophiē magis forte suppetētes
 adducem⁹. **¶** **Remūdus Lullius Pius** quidā Eremita: qui plurima de diuina trinitate, subti-
 lissime cōscripsit opuscula: diuinā discretiōne perpulchrę his trib⁹ expressit iuū, ile, io. Nā q̄
 finiuntur in iuū nosa: potētiā exprīmūt agendi: quę in ile terminant: potētiā quādā patien-
 di: quę vero in io: ipsum actū siue actionē aborū designant: vt cōtēplatiuū, cōtēplabile, cō-
 templatio. Quid em̄ putas esse cōtēplatiuū? **IVD.** Cōtēplatiuū id est: qđ cōtēplari potest.
CHRI. Quid cōtēplabile? **IVD.** Quod pōt cōtēplatiōis esse obiectū. **CHRI.** Quid contē-
 platio? **IVD.** Existimo cōtēplationē: mediū esse aborū actū. **CHRI.** Rite cōtēplationē diffi-
 niuisti. Sed nūc horū singulorū ispice ppria. Cōtēplatiuū: quopacto a cōtēplabili differt? **IV.**
 Differt tanq̄ vis agēdi, a vi patiēdi siue tanq̄ act⁹ a potētiā: aut tanq̄ potētiā q̄ p actū diffi-
 nitur: ab obiecto quod quadā possibilitate explicatur. Oculus enim cum dicitur videns &
 eius obiectum (vt color) visibile: hoc modo per actum oculus: eius vero obiectum per po-

**Omnis
 actio fit
 iter quę
 dā extre-
 ma.**

**Eiusdē
 actus in
 seipsum
 agentis
 discretio**

**Remun-
 dus Lul-
 lius.**

Dialogus. II. Fo. LXV.

rentiā diffiniunt. Nā videre actiuum: videri autē passiuū verbum. Sicut ergo color visibilis nominat: ita & oculus dici debet visiuus & amborū actus, visio. Sunt em̄ contemplatiuum & contemplabile veluti extrema quēdā quorū alterū, alterū infert & vnū sine altero esse nequit. Nam & se comitantur: & ad alterutrū, vt ad eundem actum pertinentia: referunt. Ceterum quia iam extremorum nostri differētiā: dic & eorum a medio interstitium. **IVDAEVS.** Ignoro quo pacto a medio distent extrema: hoc est iuum & ile, ab io: nisi forte quia per potentiam extrema, per actum vero ipsū mediū finiatur. **CHRIANVS.** Quo pacto id? **IVDAE.** Diximus contemplatiuū esse: quod contemplari potest. Contemplabile vero: quod potest cōtemplationis esse obiectum: hoc em̄ pacto in amborū rationibus: potentia claudit. Contemplationē autē diximus esse: ipsū amborū actum. **CHRISTI.** Sed vltius hæc prosequor. Est ne potentia sine actu perfecta? **IVD.** Minime. Etenim omnis potentia, est propter actum. **CHRIS.** Si ergo dixisti extrema per potentia diffiniri. Mediū vero esse amborum extremorū actū: quomodo erunt extrema absq; medio perfecta? Nā extrema p se sumpta similia sunt cuidā potētīe, actu carenti. Extrema vero cum medio: sunt vtī potētia suo actui sociata. An obsecro si ē calefactiuum: oporteat esse aut calefactibile aut ipsam calefactionem? **IVD.** Nequaq; **CHRISTI.** Quamobrem? **IVD.** Quia extrema per potentiam vt prius expressa: tam abinuicē q̄ a medio separabilia sunt. Potest em̄ calefactiuū esse: sine calefactibili. Et rursus existentibus calefactiuo & calefactibili: contingit non esse calefactionem. **CHRIS.** At in deo: tam extrema abinuicem q̄ a medio indissolubilia manent. **IVDAEVS.** Qua de causa? **CHRIS.** Quia deū impartibile: & vnicā esse substantiā prædixim⁹. Quapropter priora extremorū nomina: iuu & ille q̄ potentia designāt: nequaq; diuina cōpetunt substantiē. Haud em̄ in deo: est potentia aliqua sine actu. Non est in eo spectatiuum quod non sit spectans. Neq; spectabile: quo factu nō spectetur siue quod non sit spectatum. Non sunt deniq; in eo spectatiuū & spectabile: sine spectatione q̄ est amborum act⁹. **IVD.** Existimo hac ratione ductus: magis ipsi deo competere ipsorū actiuū, q̄ potentiarū nomina: vt spectans, spectatum spectatio. **CHRIS.** Nam si spectās est: oportet mox & spectatū esse. Et cōtra si spectatum est: esse illico & spectans oportet. Et si sunt ambo extrema spectans & spectatum: impossibile est non esse spectationem quæ est actus amborum. Cernis ex his deum congruentius per actus, q̄ per potentias diffiniri: illumq; ideo esse vnicū & trinum actum. Nam qui deum sibi met ipsi agnitum esse seq; ipsū contemplari profert: vna illius impertem substantiam, in ternos actus discernit, in contemplantem, contemplatum & contemplationem: quæ tria, q̄q; sint vna diuina substantia: discreta tamen sunt abinuicem atq; in seipsis inconfusa: insuper & suis met proprietatibus inconuerbilīa. Non enim contemplans: est contemplatum sicuti neq; in exteriorē visione oculus videns, est id quod videtur. Neq; contemplans & contemplatum: sunt contemplatio: quemadmodum neq; in exteriorē visione: oculus & color, sunt ipsa visio. In exteriorē tamen visione: adest substantiarum discrimē. In cōtemplatione autem diuina (quæ est interna eius a seipso visio) in cōsubstantiali vnitate occurrit sola actiuum & personarum discretio. **IVDAEVS.** Quomodo efficies contemplans contemplatum & contemplationem in deo: tantum vnā esse diuinā substantiam? **CHRISTIANVS.** Quia diximus deum esse qui seipsum contemplatur. Diuina autem contemplatio (cum sit interna dei actio) deum haud quāq; diuidit illū tñ trinitē discernit in extrema & mediū. Cū em̄ dicis deū esse, q̄ seipm agnoscit: necesse est fatearis cōtemplatē esse deū, cōtemplatū esse deū: & cōtemplationem esse deum. Ambo etenim extrema: siue vt vna, siue vt singula p se & seorsum sumpta: de⁹ sunt. Et rursus

Analogia exterioris visionis ad deum

De Trinitate

amborum medium deus est: ac deniq; ambo extrema cum medio, sunt vnus tantum deus. Quod si ob diuinæ cōtemplationis actū, ipsam diuinam substantiā in tria secueris: dicēs aliud esse simpliciter cōtemplās, aliud contēplatum aliud contemplationē: quo pacto deū speculari seipm posse saluabis? Si em̄ aliud est ex toto contēplatum a cōtemplante: & si rursum ab vtroq; aliud contemplatio: quomodo sibi ipsi aderit deus? Cōtēplari enim seipsum est idem, per idem, contemplari idē. Nunc aut̄ idem, non idē: sed penitus diuersum & incō substantiale ens spectabit: eritq; eorum actio: ex toto ab ipis diuersa atq; separata. Quo ergo nexu sibi hæc tria: contemplans, contēplatum & cōtemplatio coherent? **IVD.** Nullo coherent nexu. **CHRISTI.** Neq; igitur vnū aliquod & idē essent: sed tria entia ex toto diuersa, incōsubstantialia, abinuicē separata. Itaq; ex assertione diuinæ sapientiæ seipsam specularantis: mox trina eius infertur (præter totius substantiæ diuisionē) discretio. Si quis enim diuinā substantiā ob internā contemplationē in plura secuerit: eius illico sapiētiā & contemplationē exterminat, ac tollit. **IVD.** Necessariū esse fateor diuinā contemplationem: absq; diuinæ substantiæ discretione exerceri nō posse: insuper & ob eam discretionem diuinā substantiam, nequaq; diuelli: vtpote q̄ sub trino suæ discretionis actu: nihilominus pmanet cōiuncta atq; vna. **CHRISTI.** Duc ergo semp apud te id esse magni momenti argumentum Diuinā substantia sapiens est & sui ipsius cōtemplatrix: ergo & vnitrina: hoc est vna secundum substantiā: personis vero trina. Nomine pfecto vnitrinitatis: totius diuinæ substantiæ vnitate ac personarū trinitatē circūloquimur: eoq; simul: diuinā coniunctionē & discretionē designam⁹. Et ex opposito: aliud quoq; p necessarium habeto argumentū hoc pacto. Diuina substantia nō est vnitrina: ergo neq; est sapiens, neq; perfecta: neq; sui ipsius specularix. Si em̄ (aiunt logici) ad antecedēs sequitur consequens: ad oppositū consequētis, sequit̄ oppositū antecedētis. Sicut ergo assertio diuinæ sapientiæ & cōtemplationis, positio est diuic vnitrinitatis: ita & eiusdē vnitrinitatis destructio, diuinā & sapiētiā & cōtēplationē tollit. **IVD.** Quomodo diuina destruit vnitrinitas? **CHRISTI.** Ip̄m vnitrinitatis nomē: diuinā simul cōiunctionē & discretionē exprimit. qui ergo horū alterum destruit: totū euertit ac perimit. Quēadmodū (vt forte nosti) qui apud dyalecticos, totius copulatiuæ partē alteram negat totam quoq; copulatiuā perdit. Ita & is q̄ ob saluandam diuinā substantiæ vnitate, trinitatē aduersat: totā destruit vnitrinitatē. Pari pacto & q̄ ob diuinā trinitatē, perimit ei⁹ vnitate: totā rursus exterminat ac delet vnitrinitatē. Cita ergo admirare diuinā totam substantiam: vt in ea ipsa, neq; vnitas numero aduerset: neq; numerus, obsit vnitati. Neq; itē coniunctio discretionis: neq; cōiunctioni discretio. Rursus neq; eius vnitatem: confusione esse personarum intellige: neq; eiusdem trinitatem: substantiæ multiplicitatē totiusq; substantialis vnitatis diuisionē. Ita quippe statuenda in deo substantialis vnitas est: vt nulla inducatur personarum confusio. Et ad hunc quoq; modum inferenda illi trinitas personarum: vt nequaq; ideo substantiæ vnitas diuellat. Est em̄ diuina substantia, vnitas nō sine numero: & numerus, nō sine vnitate. Est rursus vnitas numero explicita: & numerus vnitate implicitus. Est vnitas fœcūda atq; numerata: & numerus sui ipsius radici id est vnitati coherens. Sed hæc ad presens abunde sufficiant: quibus per diuinam sapientiam & sui ipsius cōtemplationem: de super substantiali diuina vnitrinitate, certior euasisti. **IVDAEVS.** Q̄ & fidei validissimo praesidio: & tuarum rationum opitulamine, diuina mihi vnitrinitas sit aliquatenus persuasa: nolo tamen te iam praesenti sermōni finem imponere: sed compluribus adhuc analogiis: mihi cœpti tanti mysterii ampliorem euidentiam, exponi cupio. Nam sermo omnis mihi succinctus ac breuis erit: modo me erudiat. Audiēdi quoq; labor nō modo nullus erit: immo vero erit pro labore summa voluptas. **CHRISTIA.** Et si orationem

Argumē
tum diui
næ trini
tatis ex
diuina sa
pientia.
Logica
cōsequē
tia.

Quomo
do vni
tas & nu
merus in
deo inse
rendi.

Dialogus. II. Fo. LXVI.

nostrā iā ad calcē statueramus perducere: tamen quia nos probe hortaris, vt perseverem⁹
de diuina vnitrate dicere: fatius tuo hortatui duximus parendū. Quia ergo nunc de di
uina sapientia & cōtemplatione a nobis habitus est sermo: ad aliam nos similitudinē trans
feremus: quæ illi proxima immo fere eadē videat: distans ab ea solis nominib⁹. **Alia de**
diuina tri
deum a plarissq; diffiniri: esse oculū liberum, absolutū, per se subsistentē, vnde cunq; viden
tē: **IVD.** Audiu et quidē crebriuscule. **CHRJ.** Quid est ergo deū esse liberum atq; absolu
tum oculū: **IVDAE.** Est eundē esse totū oculum: in nullo subiecto, sed per se vt dixisti sub
nitate a
nalogia
p oculū
liberum,
sistentē & vnde cunq; videntē. **CHRISTIA.** Carneus oculus q; capiti nostro infixus est: an
liber oculus est: **IVD.** Minime. **CHRISTIA.** Quāobrē: **IVD.** Quia in alio vt in capite de
fertur: & ex cōsequēti vnde cunq; videre & intueri circūstātia visibilia nequit. **CHRJ.** qua
ex parte nō videt: **IVD.** Ea ex parte: qua infusus capiti. Nā hacenus in tenebris est: reliqua
vero vt exteriore parte videt: & mundana queq; entia cernit. **CHRJ.** Carneus ergo oculus
haud est totus oculus: sed dūtaxat mediū oculus: vt q; tātum extrinseca medietate videt:
interna vero medietate non videt: sed cæcus (qua parte capiti hēret) perseverat. Media em̄
portione suis: semp est in tenebris & rursū media portione altera: quandoq; in tenebris &
quādoq; in lumine. Et q̄ ipse sphericus sit oculus, perfectaq; habeat sphericitatis figuram
nō tamē tota sphaera: sed media dūtaxat sphericitatis plenitudine, videre illi donatum est.
Quapropter neq; est totus videns, neq; semp videns: sed solum partim & quādoq; videns.
¶ Nunc igitur volo huic carneo oculo diuinū conferas oculū: & quomodo ab hoc ille diffe
rat enarras. **IVD.** Diuinus oculus imprimis per se degit: atq; a nullo defertur subiecto. **Compa**
em̄ ipse fert: manetq; liber & a cunctis absolutus. Idem rursū totus est oculus & semp ocu
lus: hoc est vnde cunq; & semper, videns. Haud em̄ vna ex parte videt & alia minime: neq;
aliquando quidem videt & aliquando non. Ceterum & per totius sphericitatis ambitum:
num,
& in totius eternitatis plenitudine: patulā & sup cuncta incumbentē visionē exercet: nihil
nō videns ac nunq; nō oīa cernēs. **CHRJ.** Lata est ergo differentia: inter diuinū & carneum
oculum. **IVDAEVS.** Lata tanq; totius a parte: perfecti ab imperfecto, integri a dimidio.
CHRISTIANVS. Ediffere modo quod sit vniuscuiusq; oculi propriū: siue qui peculia
ris eius actus, aut propter quid est oculus. **IVDAEVS.** Videre oculi est propriū: eaq; de
causa esse arbitror oculum vt videat: siue vt visionem exercent. Omnis quippe potentia:
propter sui ipsius actum subsistit. **CHRISTIANVS.** Quæ necessaria adesse oportet oculo **Quæ in**
vt videat! **IVDAEVS.** Arbitror lumen & obiectum: sine quibus visio exerceri nequit. **visione**
CHRISTIANVS. Nam lumen videndū est mediū: obiectum vero visionis est finis. **O**
portet enim in visione & in omni actione, numerari ac discerni hæc tria: principium, medi
um, finem. Principium: est oculus qui videt. Mediū lumen, mediante quo fit visio. Finis
vero: obiectum quod videtur ab oculo vt color. Sed diuinus ocul⁹ (hoc est diuina tota sub
stantia quam totam: diximus esse oculum) nunquid fuit ab aeterno solus, sine omni extera
substantia: **IVDAEVS.** Fuit. Alioquin non esset omnium author. **CHRISTIA.** Nunquid
etiā fuit ab aeterno videns: **IVDAEVS.** Existimo illum ab aeterno visionem exercuisse.
CHRJ. Alioquin infinitis saclis torpuisset: degēs in tenebris, nihil actu cernēs: et postea non
nūq; videre coepisset. **IVD.** Cū diuin⁹ ocul⁹ immutabilis sit & eodē semp modo se habuerit
arbitror hunc ab aeterno vidisse. **CHRJ.** Quidnā (oro te) ab aeterno vidit: cū nihil subsisteret
& vnde vel a quo sole: visionis lumen, illi semper antea suffulsi atq; irradiauit: **IVD.** Igno
ro quid respondeam: nisi forte paria: quæ prius de diuino actu: sentiam. Dicitur enim est
diuinum actum, cum ab aeterno nihil extra se ipsum egerit: aliquid intra se ipsum semper
egisse, nec vnq; ab aeterna actione fuisse suspensum. **Insuper arcantum illi organum semper**

IVXL. De Trinitate.

affuisse semp; id adesse: circa quod interna ipsius versata sit actio. Ita erit nunc fortassis de diuino oculo dicendum: illū inq̄ ab eterno, extitisse sui speculatore: semp; mystico tā obiecto q̄ lumine: intra semet fuisse potitū. CHRISTI. Hæc tua respōsio, iudicio est: priora q̄ diximus mirū in modū tibi profuisse: teq; permultū in diuini arcani numeri altissima & mystica prorsus scientia profecisse. Ac si vt cepisti tuū equū perurgeas: breui futurū est vt in ea disciplina doctor sit abs te minime exquirendus: sed per teipsum plurima consequi valeas aliorūq; discipulatuū & eruditioni præesse. Propositū tamē hoc nostrū ad calcē deducemus. Diuinus oculus cum ab aeterno extra seipm viderit nihil: nōne oportuit illū sibi ipsi fuisse circumlatum seq; ipm perpetuo speculatū: IVD. Nam alioquē eius feriatio ac torpor deuitari nequit. Fuisset enim semper oculus in tenebris: existens quidē & nihil videns, quod reor incōmodū. CHRISTI. Huic ergo iugiter: internū tam obiectū q̄ lumen affuere. IVD. Affuere

Affurrectio ex visione carnalis oculi.

quandoquidē sine his manifeste nulla sit visio. CHRIS. Vt hæc per amplius intelligas: recurrendum tibi est, ad visionē carnalis oculi. Nā in eius visione manifeste hæc tria ocul⁹, color & lumen, seu potentia, obiectū & medium: distincta esse cōspiciunt: cū sint ex toto abinuisce diuersa atq; separata. Sed cū carnalis oculi visio, explicatio quedā sit visionis diuini oculi: existimare te oportet tria diuersa & incōsubstantialia, quæ ad carnalē requirunt visionem esse in diuina visione substantialiter coniuncta sibiq; mutuo supernaturaliter insita. Hoc em̄ pacto quæ pœnes carneum & exteriorē oculū: diuisa, plura & explicita cernunt: ad diuinū archanū assurgendo oculū, rite in vnum cōplicant. IVD. Velim hæc, mihi paulisper explanari patētius. CHRISTI. Nunquid vnitas est numero præstantior? IVD. Est. CHRIS. Diuin⁹ etiā oculus: nunquid est carnali longe potior? IVD. Longe & sine proportione. CHRIS. Qd̄ ergo ad carnalē oculū nūerus: hoc ad diuinū ē vnitas, vt hoc pacto min⁹ pfectū min⁹ pfecto: & potiori poti⁹ adaptes. IVD. AE. Quorsum hæc haud satis intelligo: CHRIS. Carnalis oculi visio: in horum triū oculi, obiecti & luminis extero penitus & incōsubstantiali numero adimpletur. At diuinū visio oculi, cum sit infinities carnalis aciei visione potior: in eorundem trium interno & consubstantiali adimpletur numero suæ vt diximus radicē id est vnitati coherēte. Nam q̄ ad carnalē visionē: sunt secundū substantiā tria: oculus: color: lumē: nullo ferme nexu cōiuncta & alligata: hæc in diuina visiōe, sibi inuicē substantiali nexu coherētia: sunt vnica diuina substātia. IVD. Cōcipio qd̄ haften⁹ de numero & vnitate voluisti. Nā ab imo carnalis oculi vestigio: ad diuinū eminentissimū oculi veritatē assurgēdo: substārialis horū triū oculi, obiecti & luminis numerus: in substārialē vnitatē glomerāndus & resoluendus est. CHRIS. Diuina siquidē visio: est p̄ quā diuin⁹ oculus seipm intueri diffinit. Si autē diuinū oculi acies esset ex toto diuisa & separata, ab obiecto proprio: itē & a suo ipsius lumine: haud esset idem oculus qui seipsum conspiceretur: quicq; propria visione fruens, semetipm agnosceret: vt pote qui diuersum penitus & separatim intueretur obiectū: idq; mediante extero & penit⁹ diuerso lumine. Atqui diuina visio: nullo pacto aut accidētibus aut aduentitiis rebus permiscetur: quandoquidem hæc in substātia diuinū eiusdē oculi: trinitē absoluit: totaq; in illi⁹ exedris ac inuisibilib⁹ scātūis coerces: in illa inchoās, in illā pergens: & in illa seipm sistens. Sed quæso ad sequētia attēde. Cū horū triū oculi, obiecti & luminis nūerū in vnitate resoluis: an sic illū in vnitate cōplicas: vt penit⁹ absorbeat eorū nūerus: nullaq; supsit in huiusmodi ad quā resoluūt vnitate: eorū distinctio? IVD. Quid ad

Oppositio nūeri & vnitatis.

hæc diciturus sim: haud satis cōpertū habeo. CHRIS. Vnitas & nūerus quomodo opponuntur circa idē, vel circa diuersa. IVD. Existimo circa idem: circa vero diuersa ea minime opponi. CHRIS. Nā de ente eodē: vnitas substārial⁹ & diuersitas seu numerus substārial⁹ dici neq̄nt: cū adiuicē opponantur. Impossibile enim est idē ens: esse vnā substātiā & plures substātiās.

Attamen unitas substantialis & numerus ut trinitas personalis: minime sibi inuicem aduersant. Possunt enim eadem competere entibus: ut toti diuine substantie: cuius proprietate, prius unitate: hoc est substantiali unitate & personali trinitate determinauimus. Cum ergo ascendendo a carnali oculo ad diuinum: hec tria oculum, obiectum & lumen resoluis in unum: sic demum ea sunt in unum complicanda: ut non omnis ab eis exterminetur numerus. Nam dum taxat ab eis substantialis numerus explodendus est: qui substantiali aduersatur unitati, personalis autem numerus: in eis est retinendus: hic enim minime substantiali obest unitati: & ad diuinam comprehendendam uisionem, euadit per necessarium. **IVD.** Quo pacto? **CHR.** Sicut prius diuinam substantiam, sine interno trinitatis personali numero seipsam contemplari non potest: cum unitas & hic eandem (quam uocamus oculum) absque personali horum trium oculi, obiecti & luminis numero seipsam uidere non potest intelligi. Eadem enim sunt seipsam contemplari & seipsam uidere. **IVD.** Plana est huius analogie cum priore concordia. Eadem esse diuinam contemplationem: ac diuinam uisionem, insuper & ex necessitate diuine uisionis: concludi diuinum oculum, absque diuisione sui: interni haudquam exortem esse numeri. **CHR.** Nam sic illi dixeris adesse unitatem: ut nequam numerum excludat: sic illi adesse numerum: ut ab eo nullatenus excludatur unitas. Nam de eodem, secundum idem: haudquam unitas & numerus enunciantur sed secundum diuersa: ut de deo unitas & trinitas: neque ambe secundum substantiam, neque ambe secundum personam dicuntur. Neque rursum trinitas de eodem secundum substantiam: & unitas secundum personam: sed unitas secundum substantiam: trinitas uero secundum personam enunciantur. **IVD.** Hec a prioribus, nequam dissidere comperio: quibus subintulisti: diuinam substantiam, esse unitatem non sine numero: & rursum eandem esse numerum: non sine unitate: sed unitatem discretam numero & numerum coniunctum unitate. **CHRISTIA.** Dicere enim eam esse unitatem haud absque numero: est dicere eam esse unitatem discretam, numeratam, trinam. Et sentire eam esse numerum non absque unitate: est dicere eam esse numerum coniunctum atque in unitatem resolutum. Diuini enim oculi a seipso uisio: est eius ipsi non simpliciter hoc est secundum substantiam: sed secundum quid, id est iuxta personale discretionem in oculum, obiectum & lumen diductio: que tria sunt idem diuinum oculum: unum quidem secundum substantiam trinam, uero secundum personam. Diuinus quippe oculus: quo pacto unus est, trinus non est: & quo rursum nomine celebratur ut trinus, non est unus. Nempe unus est substantia: trinus autem persona. Sed per conector abs te denuo: Nonne sicut quicquid in deo est deus est: ita & quicquid in diuino est oculo diuinus oculus sit? **IVDAE.** Cum diuinus oculus simplicissimus sit: arbitror in eo quicquid est, oportere haud aliter quam diuini oculi appellari nomine. **CHR.** Nam si diuinus oculus, dictus est seipsum contueri mediante seipso: quid hoc aliud sibi expostulat quam diuinum oculum diuini oculi, mediante diuino oculo, esse speculatore? Hoc enim pacto congruentius, simplicius & absque ulla nominum uarietate ac differentia: diuini oculi arcana trinitas explicat: qua diuinus oculus: & unus oculus esse & trinus designatur. Nam nomen obiecti & luminis: cuiusdam alteritatis sunt nomina. **IVD.** Vis ergo ut diuini oculi, quo seipsum uidet obiectum: uocetur oculus? Similiter & eius lumen quo interna complectitur uisio: diuinus etiam oculus dicatur? **CHRISTIA.** Hoc ipsum uolo: atque ita diuinum totum oculum, natura & substantia impertem: salua semper substantiali eius unitate, in trinum oculum dispartior: uidelicet in oculum primum: qui sit ut oculus & ut uidens simpliciter: in oculum secundum: qui sit ut obiectum idque quod uidetur ut color: & in oculum tertium: qui sit ut lumen, mediante quo fit ipsa uisio. Hos enim oculos: dico unicum esse diuinum oculum personaliter discretum atque inconfusum: in quo secundum oculum, gignitur a primo. Tertium uero procedit ab utroque extremo. Et si consummatorem de diuini oculi unitate consequi scientiam uolueris: opus imperium est ut horum quattuor: numeri, equalitatis, progressionis & unitatis: diuine rationes te nequam

Cōparatio uisionis & contemplationis,

Numerus unitas equalitatis progressio

De Trinitate

pretereant. Nā per primū: diuini toti⁹ oculi psonalis trinitas sancit. Per secundū vero: diuino rī oculorū inēqualitas eliminat. Per tertiu: eorū abinuicē ort⁹ & naturalis pgressio edocet. Nā secund⁹ vt dixim⁹ oculus, q est vt primū obiectū: orit⁹ a primo. Tertius vero oculus qui est vt lumen: ex duobus extremis primo & secundo pendet. Per quartū deniq: colligit eorū substantialis vnitas & naturalis coniūctio: per quā primus, secund⁹ & tertius oculus: haud plures oculi, sed vnicus esse diuinus oculus arguunt. **IVD.** De his quattuor pauca sigillatim edisserito: vt p ea, cōsummatiorē diuine vnitrinitatis sciētā nāciscat. **CHRIST.** Quod cupis pro viribus efficiā. Primū quod dixim⁹ personalis inq diuini oculi discretio: satis tibi ex superioribus Analogiis dilucefcit. Et eadē quoq: ratione quartū hoc est substāialis eorū coniūctio: atq: vnitatis sciētā: iisdē similitudinibus sufficiētē adept⁹ es. Nam per asurrectionē visionis carnalis oculi, ad diuini oculi visionē: dixim⁹ horū triū oculi, obiecti & luminis numerū: debere in vnitatē resolui. Atq: i eā quidē vnitatē: q nō eorū omnino excludat numerū: sed dūtaxat in substātiālē vnitatē, q personalē numerū minime explodit. Mōstrauimus em ex similitudine & vestigio carnalis oculi, visionē diuini oculi, absq: personali eiusdem in trinū oculū diductione cōpleri nō posse. Hęc em psonalis diuini oculi diductio: nequaquā substātiālē ipsius excludit vnitatē. Ex his ergo primū & quartū sciētā: abūde disquirito. **IVD.** Saltē de secundo & tertio, nōnulla psequere. De his enī: nondū quicq: in mediū ptulisti. **CHRIST.** Paucis quod rogas explebo. Diuina substātia finita est aut immensa: **IVD.** Immēsa. **CHRIST.** Quicqd in deo est nōne de⁹ est: **IVD.** Est. **CHRIST.** Ergo oīs diuinus oculus, sicuti deus est: ita & immēsus. Omni enī diuino oculo: cōpetit & deitatis & immensitatis nomē. Deus est qui gignit: deus qui gignit, deus q ab utroq: procedit. Immēsus est gignens: immēsus genitus, immēsus pcedens. Si enī minor esset q gignitur eo q gignit: hic, illi: haud futū totū esse largiret. Et si q procedit esset ambob⁹ minor: quopactō esset medius oculus amborū extremorū: vera, integra & perfecta connexio: eque vtrūq: apprehendens: & ambos in seipso connectens. Si enī primogenia veritas est immensa: debet & astans illi naturāle speculū esse immensum, & rursū imago excepta in speculo esse pariter infinita. At vero omne infinitū: omni infinito, probatur equale. Vbi igit omnia infinita & immensa: ibi nulla inēqualitas, sed simplicissima equalitas reperitur. Est itaq: omnis ināq: litas: a diuino oculo procul abigenda: quandoquidē & equalitas potior est inēqualitate: & immēsitatē substātiē cōmitat. **IVD.** Ex his mihi diuinorū oculorū eqūlitatē psuadeo. Sed iā de tertio id est de geminis eorum ex seinuicem progressibus: certior fieri cupio. **CHRIST.** Recurro ad priorem analogiam carnalis oculi: de quo sciscitor abs re: an is eaten⁹ possit diuini imitator esse oculi: vt queat seipsum sicut & ille conspici. **IVD.** Carnalis oculus: recto semp aspectu, fertur in aliud & sola externa entia speculat: quomodo igitur hic in seipm flectetur: seq: ipm intuebitur? **CHRISTIA.** Si speculum stet e regione oculi: nunquid per speculi commoditatē, fiet tandē corporeus oculus sui speculator? **IVDAEVS.** Fiet. Sed ego cum ad directum intentus essem oculi aspectum: nulla me visionis reflexa: quae fit a speculo, subiit recordatio. Video ergo quo pacto carnalis etiam oculus: seipsum in speculo intueri queat. **CHRISTIANVS.** Carnalis oculus videt ne seipsum in seipso: an extra seipsum? **IVDAEVS.** Extra seipsum. **CHRISTIANVS.** Vbi situe in quonam subiecto: seipsum videt? **IVDAEVS.** In speculo. **CHRISTIANVS.** Quid videt i speculo: seu quid est actu in speculo: quod a carnali videatur oculo? **IVDAEVS.** Ipsius oculi species & naturalis imago: quae existens in speculo: ipsi oculo, proprii obiecti vice: e regione fistitur, obicitur, praesentatur. **CHRISTIANVS.** Hęc ergo species: est vt verum ac proprium oculi obiectum. **IVDAEVS.** Est. **CHRISTIA.** Vnde ea species manat: an ab oculo an a speculo

De diuina
aeq̄litate

De diuina
pgressio
ne.

Que di
recta vi
sio.

Que vi
sio refle
xa.

Dialogus. II. Fo. LXVIII.

Io: IVDAEVS. ab oculo: Est enim naturalis eius imago. CHRISTIANVS. Gignit ergo eam oculus. IVDAEVS. Gignit ac profert. Nam mox ut a speculo, tollitur oculi praesentia ipsa quoque disparat imago: nec usquam amplius in eo subsistit aut visitur. Quod si iterum speculo alter oculus: illico par imago in speculo apparebit. Presente enim veritate: praesens est imago & absente absens. CHRISTIANVS. Huiusmodi imago residens in speculo: cum sit ipsius oculi naturalis species: nunquid vocari oculus potest. IVDAEVS. Potest. Nam & ipsa alter quidam oculus est: seu secundus & accidentarius oculus. CHRISTIA. Oculus ergo oculi videt: & oculus oculum gignit. Videns est oculus: & quod videt est oculus. Gignens item est oculus: & quod gignitur oculus. IVD. Haec ex dictis necessario pendunt: atque ita omnino se habent. CHRISTIANVS. Intellige igitur ad hunc modum contingere in diuino oculo: sicut in hac carnali acie. Oculum inquam videri & gigni ab oculo: secundum a primo, extremum ab extremo, obiectum a speculativa potentia, imaginem denique a veritate. Attamen paulo Cautela
cautius presenti vtaris analogia: oportet. IVD. Quopacto cauti? CHRISTIANVS. Ne asseras
qua: in visione carnalis oculi attendis separata: ea in diuini oculi visione, pariter credas esse
substantialiter distincta atque omnino diuersa. IVD. Recedens ergo qualiter uti hac analogia debe-
am: quove modo eam ad diuina traducam. CHRIS. Cum asserere volueris ex carnali oculo, se-
ipsum in speculo conspicante: ad diuinum seipsum pariter speculantem: nonnulla occurrunt ab Quae ex
ipsa analogia, secundum proportionem diuinam eminentiae immutanda. IVDAE. Quae? analogia
CHRISTIA. Dixisti carnalem oculum conspicari semet: extra seipsum, in speculo. An ita visionis
diuini oculus eget: seipsum extra se, recto intuitu speculari? IVDAEVS. Minime: sed carnalis
teor eum speculari seipsum in seipso: eumque nullatenus indigere exteriori & materiali speculo: oculi sint
Io: ut propria sui ipsius visione portatur. Nam si exteriori speculo indigeret: cum fuerit ab immutata
eterno solus, prior extera omni substantia: hic dici non posset ab eterno, suimetipsi extitisse
se speculator. CHRISTIA. Cernis ergo cum ex carnalis oculi visione ad diuinam eleuaris:
exteriora, in interiora esse resoluenda. Diuinus siquidem oculus, aut omnino non indiget spe-
culo: aut speculo utitur interno. Verum enimvero ille potest nullo indigere speculo sentiens
dus: quod hac tibi ratione promam. Species carnalis oculi, quae subsistit in speculo: accidens
est an substantia? IVDAEVS. Accidens est. Nam ideo est in speculo: quia per se subsi-
stere nequit. CHRISTIANVS. In hoc enim ipsa, carnalis oculi species: carneum imitatur
oculum: utpote qui quae substantia sit: tamen haud per se subsistit: sed in alio, ut in capite de-
fertur. Sicut ergo ipsius oculi spherula, indiget esse in alio ut in capite: ita & eius species sub-
iecta in quo recipiatur: ut speculi: se indigam esse ostendit. Caterum diuinus oculus: substancia
est vel accidens? IVDAEVS. Substantia est: immo vero supersubstantialis substantia:
omni substantia, sine proportione eminentior. CHRISTIANVS. Per se igitur subsistit: &
in alio nullo. IVDAEVS. Per se: nam prius diximus deum esse liberum ac totum oculum.
CHRISTIANVS. Hic ut seipsum videat intueaturque: nonne etiam ad instar carnalis o-
culi, suam ipse gignit speciem? IVDAEVS. Arbitror haud aliter diuinam completi pos-
se visionem. Rationabile enim est eum oculum: qui causa est, ut carnalis oculus foecundus
sit suaeque prolator speciei: maxime esse foecundum suamque pariter proferre similitudinem ac
speciem. CHRISTIANVS. Ea species quam diuinus oculus, de seipso profert ac gignit: ac-
cidens est vel substantia? IVDAEVS. Satius est dicere: eam esse substantiam. CHRISTIA.
Quam ob causam? IVDAEVS. Quia in deo: nihil est dissimile. Diximus autem diuinum
oculum: esse substantiam. Quare & eius speciem siue imaginem: teor pariter esse substan-
tiam suaeque veritati consimilem. CHRISTIANVS. Sane. Nihil enim dissimilitudinis:
deo per omnia simili atque vniuersum est ascribendum, ipsa igitur diuini oculi species, cum

De Trinitate.

sit substantia: eget ne subsistere aut proferrí in speculo: IVDAE. Nequaquam. Nã substantia
 proprium nõ est: in alio subsistere. Diuinus autem oculus: est liber, absolutus ac p se degens
 oculus. Quocirca & eius species: liberam, absolutã ac per se subsistentẽ esse conicio. CHRIS-
 TIA. Est ergo diuinus oculus: vt per se oculus, absq; vllius capitis futura. Diuini quoq; ocu-
 li species & naturale obiectum: est vt species per se, absq; villo speculo. IVDAE VS. Id prius fas-
 si sumus: quando diuinum oculum, diximus esse vt spherã vnde cunq; videtur. CHRISTIA.
 Cernis ergo ex visione carnalis oculi, ad diuinã visionẽ ascẽdendo: dissimilitudinem esse re-
 soluendam in similitudinem: hoc est accidens in substantiã: seu accidentariã speciẽ, in sub-
 stantialem speciẽ: & emortuã in viuẽntem. Insuper & ex parte oculi, demendum esse ca-
 put: cui carnalis oculus infixus est. Ex parte vero ipsius speciẽ: tollendum & refecandũ esse
 speculum: in quo figuratur & subsistit: accidentaria carnalis oculi species. Nam diuinus ocu-
 lus, sicut nulli capiti insitus est: ita & eius species, in nullo speculo subsistit. Sed nõ superat
 quicq; ex analogia carnalis oculi: ad diuinã acie immutandũ: IVDAE. Ignoro quid immu-
 tandum superet. CHRISTIA. Corporeus oculus & eius species quã in speculo est: vnum
 aliquid sunt secundum substantiã: an diuersa & separata: IVDAE. Manifestum cum carneus
 oculus capiti insit: & eius species, in speculo resideat: ea esse substantialiter diuersa atq; se-
 parata. Nam & interstite aere aut aqua: hæc abinuicem penitus disiuncta cernunt. CHRIS-
 TIA. An hæc ita se habeant in diuino oculo & eius species: IVDAE. Minime: quandoquidem falsus
 sim diuinum oculum haud extra se: sed in seipso propriam gignere speciẽ: quam ideo arbitror
 sic ipsi oculo insitã esse: vt ab illo, nullo pacto disiungi valeat. CHRIS- TIA. Sunt ergo diuinus ocu-
 lus & eius species: vnica substantia: sine sui diuisione in oculum gignentẽ, qui est vt potentia:
 & oculum genitum, qui est vt obiectum: & in vtriusq; speciẽ, ipsi actioni perfimilem: discre-
 ta atq; numerata. IVDAE. Diuini totius oculi numerum: iam abunde compertum habeo.
 CHRISTIA. Agnoscis igitur: quanta sint ex prædicta analogia immutanda: & quomodo cauti-
 us ex ea, ad diuinã visionem: recta singulorum proportione seruata, quẽpiã eleuari oporteat:
 Hæc enim immutanda esse docuimus. Accidens inq; resoluendum in substantiam: de-
 mendum a diuina specie speculum: & a diuino oculo, caput: vt vtriusq; in deo probeat absolutum & p
 se subsistens. Deniq; inconstantialitatẽ oẽm in cõsubstantialitatẽ: salua tñ personali discre-
 tione resoluendã. IVDAE. Agnosco quod voluisti: & diuini totius oculi, in extremos oculos po-
 tentiale videlicet & obiectiuum: discretionẽ: salua eorũ substantiali vnitate, liquidius intue-
 or. Potentialem quoq; siue primum oculum: secundo & obiectiuo oculo praestare originẽ:
 ex carnalis oculi similitudine compertio. ¶ Sed perge nũc de tertii seu mediũ oculi: ab ambo-
 bus extremis origine atq; processu absoluere: hoc em̃ superest indiscussum. CHRIS- TIA. Si id vt
 polliciti sumus: per lumẽ efficere conabimur (nã tertium oculum similem lumini esse vo-
 luimus) paulomagis arduum erit. Quippe lumen: quo mediante, carnalis oculus suam in
 speculo imaginem conspicatur: cum a sole aut alio quouis luminoso corpore depõdat: nul-
 lo pacto ab ipso oculo, & ab eius specie excepta in speculo: proferrí & emanare iudicat. Qua
 propter aut alio medio, q̃ lumine: nobis vtendũ est, aut alia quadã analogia: q̃ euidenter me-
 diũ ab ambobus extremis emanationem processumq; edoceat. Porro si alio medio q̃ lumi-
 ne, inter oculum & speciẽ vt i voluerimus: hoc ita demum faciemus. Audisti ne eã esse quo-
 rundam philosophorum opinionem: dicentium visionem omnem fieri haud ex simplici ir-
 radiatione sensitiuę potentia: vt oculi: neq; ex sola irradiatione sensibilis obiecti, vt natura-
 lis speciẽ ipsius oculi: q̃ in speculo vicem obtinet obiecti: sed ex vniformi & in medio cõcur-
 rente amborum irradiatione: Nã dum hinc a videndi potentia vt ab oculo: illinc vero ab ob-
 lecto id est ab ipsius oculi specie: manantes radij, subtilisq; spiritus sibinuicem in medio oc-

Depces-
 su & ori-
 gine me-
 diũ ab ex-
 tremis.

Quorum
 dam opi-
 nio.

Dialogus. II. Fo. LXIX.

currunt: inde oritur pceditq; ipsa visio: quę est amboꝝ extremoz; oculi scilicet & naturalis eius speciei: verus actus & naturale spiramen. IVD. Hanc opinionē crebro recenferi audiui: q̄q̄ de eius veritate hactenus addubitaerim. CHRI. Hęc haud parū nostro pposito cōgru it. Neq; enī pfecto absōna est: neq; sua caret intelligentiā: q̄q̄ a plerisq; cōfuteri solet. Oculus em̄ nunquid videre natus est: & eius species nata videri: IV. Hęc prius in confessio habita. CHRI. Cupit ergo oculus suam speciem videre: & species ipsa expetit videri ab oculo. IVD. Cupiunt (vt ais) hęc ab illo videri: & hanc ille conspiciari. CHRI. Stant em̄ ad idē regione & ex opposito sūi iuicē: vt cōmodius sibi mutuo obiciantur. Cūq; ad hūc modū: e regione & ex opposito sūi collocant; vt oculus & speculū: arbitratis ne pcedere ab vtroq; aliquod spiramen: IVD. Ignoro quid respōdendū: CHRI. Id sane quod dico necessitatem habet magnā. Nam si vtrinq; ab oculo & eius naturali specie: nulli manarēt intercederētq; radii: quomodo videret oculus aut quopacto eius species ab eodē cerneretur: Cōfluunt em̄ in medio amborū spiramina: tendentia in vnicū & simplicissimū amboꝝ actum: quā visi onem nūcupamus. Hęc tamen tria vt prius diximus visiuū, visibile, visio: eiusdē oculi se ipsum vidētis explicāt vntrinitatem. Ex huius ergo opinionis persuasiuicula: intellige si cut in carnali oculo, ita & diuino in oculo tertium oculum spiramen esse amboꝝ extremoz; oculoz; primū inq; & secundū. Huiusmodi quippe spiramē q̄q̄ ex amboꝝ extremis deriuetur: idem tamen est & vnicus extremoz; actus: quē quidē tertiu oculum nūcupamus: ab extremis oculis inseparabilē & iisdem cōsubstantialē. Cum em̄ in diuina substantiā, nihil sit nisi substantiā: & in diuino oculo, nihil nisi diuin⁹ oculus: impossibile est extremoz; spirituū, ab vtroq; manantē: aut esse accidens aut non esse oculū. Id ipsum em̄ spiramē: nō minus est substantiā, nec minus itidem oculus: q̄ extremi oculi. IVD. Hęc ratio persuadet tertiu diuinū oculū spiramen esse extremoz; oculoz;: hoc est oculi primū & oculi secūdi: quē primū, naturalē vocam⁹ speciem. CHRI. Si superior opinio, tibi aut subobscurior, aut min⁹ forte vera videat; aliis si voles sensibilibus analogiis intentum concludam. IVD. Nihil au dire recuso quod veritati opituletur: eāq; magis confirmet. CHRI. Nā sicut lux luci addita, lucē itē dit efficitq; illustriorē: ita & analogiā analogiē, aut certe rōni ratio accumulata: ipsam veritatē magis approbat reddiq; euidētiorē. IVD. Perge igitur & aliis similitudinibus: presentem sancite veritatem. CHRI. Testant sacra eloquia: Adam humani generis patrem, ex nullo hoie duxisse originem: sed esse hominum primū, cunctoz; parentē. Eua vero hominem secundum: ad quandam primū hominis imaginem ex ipso primo hoc est ex Adam pependisse. Abel autem hominem tertium: nō ex primo tantum, neq; solum ex secundo: sed eque ex primo & secundo vt ex Adam & Eua, naturali generatione produisse. IVD. Hęc similitudo cum permultum & facilis & sensibilis sit: mihi statim id quod subobscurius & vmbra līter cernebam, clarīus adaperit: geminosq; diuinaꝝ personaz; ex seinuicem ortus: id est generationē extremi ab extremo: & pcessum mediū ex amboꝝ extremis, omnino mihi persuadet: ita vt de ea nihil amplius addubitem. CHRI. Adam prim⁹: a nullo hominū substantiā accepit. Ab ipso vero: secundus homo id est Eua naturalis ipsi⁹ imago: substantiā mutuauit. Postremo mediū Abel qui est aborū copula amor nexus & vnio: eque ab ipsis duobus naturali generatione pcessit. Et sicut Adam homo est: ita & Eua homo & Abel homo. Quemadmodum & in diuina discretione: gignens est deus, genit⁹ de⁹, & procedens deus. Sed quod in deo est vnum substantiā & appellationē: in homine est duntaxat vnum specie & denominationē. Adam siquidem Eua & Abel: specie & nomine sunt vnus homo. Substantiā tamen diuisi & abinuicem separati. IVD. Hęc ergo similitudo haud per omnia deum imitatur. CHRI. Haud possibile est vt analogiā eadem quoad

Sensibilis similitudo diuine trinitatis.

De Trinitate

omnia sui: diuinas explicet proprietates. Id enim variis similitudinibus occurrit faciundū. Nam que diuinā vnam proprietatem pre se fert: ab aliis proprietatibus interdum diffidet. Vt presens analogia ex Adam, Eua, & Abel sumpta: diuinos quidem progressus, diuinæ quoque personarum simplicitatem & equalitatem refert. Earum tamen neque substantialem vnitatem: neque eternitatem attestari valet. Adā enim Eua & Abel licet & originis progressus & substantiæ equalitatem seruent: a substantiæ tamen vnitatem & temporis equalitate labuntur. Non enim sunt vnus homo substantia: neque simul exorti sunt: sed prior tempore Adam, posterior Eua, postremus Abel. At in diuinis personis nulla est inducenda substantialis diuisio: nulla quoque prioritatis aut posterioritatis successio. Si enim nunquam fuit deus absque naturali perfectione sui: haud vniquam etiam substituisse credendus est, absque vero & integritate suo suarum personarum numero: qui trinitate consumatur. Nam sic perfectioni annexa trinitas est: vt nulla perfectio, trinitatis exors reperitur, Pater ab eterno (quippe qui bonus & profusius sui est) genuit filium: nec fuit aliquando pater absque filio. Rursum a Patre & Filio: vt semper & æterne bonis: Spiritus sanctus ab æterno processit: adeo vt neque natura vis neque intelligentiæ captus: aut Filium a Patre, aut Spiritum ab vtroque: tempore & duratione abiuungere & separare queat. **IV.** Liquet presentem analogiam sumptā Ex Adam Eua & Abel: congruere diuinarum personarum trinitati, similitudini & equalitati inferendam. Earum tamen substantiali vnitati, identitati & coeternitati conficiendæ: esse incommo- dam. Substantiali quidem vnitati: quia tres humane persone Adam, Eua, Abel (etsi specie conformes substantia atque humanitate æquales) substantiæ diuerse sunt. Coeternitati vero: quia originis, duratione & tempore differentes. **CHRI.** Difficile sane est vt mens nostra sensibilibus freta adminiculis quibus ad altiora nitatur: ipsa sensibilia adminicula ac si- gna, primogeniis suis veritatibus ex toto æqua ac integre respondentia experiatur. Omne etenim sensibile signum iuxta aliquid sui: dispar ac dissonum ei reperitur, cuius est signum.

De animi ad deū analogia. Porro si ad animi analogiam confugere voluero (Est enim trina animi portio atque facultas: intellectus, memoria voluntas) reperio hanc priore paulo esse efficaciorē. Haud tamen vsque adeo exactam: vt non aliquantisper a diuinarum personarum mysterio diffideat. **IV.** Didici frequenter animū his ternis facultatibus præditum esse: quarum comoditate fretus, seipsum agnoscat. Constat ergo eundem proximū esse & efficax vestigium: diuinæ trinitatis. **CHRISTIA.** Est quidem proximum & permultum efficax eius vestigium: ceterum in aliquo ab eo diffidens. **IVDAEVS.** In quo: **CHRI.** Edisseram primum in quo conueniat:

Cōueniētiæ animi cū deo. deinde in quo diffideat. Competit enim diuinis personis animus: in substantiali earum vnitatem enunciatā, deinde in trina discretionē: in similitudine, in progressiōe, in ordine & sufficientia earundem. **IVDAEVS.** Horum causas: sigillatim enucleato. **CHRISTIA.** Intellectus, memoria, voluntas: sunt eiusdem animi substantia & idem impartibilis animus: cuius non est vllam hanc quas diximus viriū: seorsum a ceteris accipere. Animus enim cū & incorporeus & vere vnus sit: diuidi nescit, quandoquidem ea que diuisionē admittunt: aut corpora sunt veluti ligna & lapides: aut cōflata ex diuersis naturis: vt homo ex anima & corpore. Purus autem spiritus vt angelus, vt animus, cum sit & corporeæ quantitatē expers & oēm dissimilium naturarum compagem diffugiat: in plura quoque diuidi recusat. Semper igitur vnus & integer est animus: cuius intellectus adest memoriæ: & cuius intellectus & memoriæ: mediæ voluntatis nexu in vnū cōspirāt. Hęc de vnitatem animi: diuinæ substantiæ insolubile nodū atque vnitatem palā enūciat. **V.** Dicā nō nihil de discretiōe eiusdē. **CHRI.** Ad id spectat animi discretio: quod nō vna tantū vi: neque duabus solū viribus flecti in seipsum animus potest: sed trīū ad ministrum viriū vt in seipsum redeat: illū subire discretiōe oportet. Nā absque memoriā, haud secus ociosus est intel-

Discretio animi.

lectus: q̄ absq; retentione & cōseruatione specier; superfluit earum acquisitio, aut q̄ absq; stomacho, cibos intus receptante: irrita est & cassa ipsius alimonie per os immissio. IVD. Manifestum est eo modo irritū esse conatū intelligentie orbatę memoria: quo & oris officii abiectū a stomachi opera: perperam esse declaratur. CHRI. Nō modo intellectus absq; memorię occurſu: probat ociosus: sed intellectus & memoria sublato voluntatis opere: incassū esse cōuincitur. Perinde atq; oris & stomachi officia: dēpta cordis sumptā alimonā in sanguinem cōuertentis opecula: nequa q̄ corpus alere sufficient. Voluntas em̄ partas ab intellectu & retentatas a memoria animi diuicias: in opus & actū cōtēplatiōis sedula & officiosa profert. IV. Video etiam adiciendū esse opus voluntatis operi intelligentie atq; memorię: vt totus animus spiritali intellectualiū specier; suffitu cōmode imbuat, saginetur, alatur. CHRI. Potest igitur animus: paucioribus q̄ ternis p̄ditus esse viribus! IV. Haudqua q̄. CHRI. Est ergo trina illius discretio: sub modo diuini vestigiū summe necessaria. IVD. Est. Aliter nanq; animi cōtēplatio saluari nequit. CHRI. Nūc audi de animi similitudine. He tres quas diximus animi vires: spirituales an materiales: corporeę an incorporeę sūt! IV. Existimo eas spirituales esse & incorporeas: qualis etiā totus est animus. CHRI. Probe. Nam diuiduā alteritatē, materiā & quāritatē omnē refugit animus: cuius oēs portiōes & iter se & cū toto animo: eiusdē nature & cōparis substantię sunt. Est itaq; exacta in aīo naturalium ipsius portiōū similitudo. IVD. Post discussam animi similitudinē: de p̄gressione & ordine potentiā ipsius, sermo est habendus. CHRI. Progressio & ordo viriū animi inde p̄mendus est: q̄ prior est intelligentie opatio: actu & operatiōe memorię: & prior rursus actus & opatio ambax: functione voluntatis. Nā nihil habet memoria: nisi ab intelligentia: nihil voluntas: nisi ab vtraq; quēadmodū nihil habet stomachus: nisi ab ore in se traductū. Nihil quoq; digerit cordis calor: nisi quod ab ore prehensum & in stomacho receptum. IV. Ex his animi progressio ordove dilucescit: per quē, vnius ab vno, & vnius a duobus perspecta est origo: seu quo manifeste indicatur fieri motus & operatio animi: ab intellectu in memoriam & ab intellectu atq; memoria in voluntatē. CHRI. Eodē argumēto animi equalitatē cōclude. Nā si nihil habet memoriā nisi ab intellectu: & si rursus nihil p̄hendit cōcipitve intellectus, qd̄ illico non cōmedet memorię: quō aut itellectus memoriā: aut memoriā intellectu maior vel minor esse q̄at: Et si ites; nihil āpli, q̄ qd̄ p̄hēfat intellectus & retentat memoriā: voluntas in actū cōtēplationis reducitur: nequit volūtas non esse ambabus viribus adēquata. IVD. Imitatur igitur animus, in hac etiam suar; viriū equalitate: diuinas personas. CHRI. Hoc est quod proximo clausi argumento. IVD. Superest: vt de animi sufficientia certior fiam. CHRI. Sicut discretio animi: ea est que nō pauciores eidē, q̄ tres ascribit vires: dicens non posse animi cōtēplationē, sub vna aut duabus tantū eius portiōibus absolui: ita modo eius sufficientiam esse intellige: que quattuor aut plures facultates animo inesse negat. Nam sicut corporea nutritio in his tribus cibi in quā sumptione, retentione ac digestionē consistit: ita & animi pastus pari p̄portiōe tribus; id est intellectualiū specier; acquisitionē, retentionē & interna earum speculationē: quā meditationē seu cōtēplationem nuncupamus: consumatur. Qui em̄ exercendę cōtēplationis causa: quartā aliquam vim, ipsi animo indiderit: is nullum eiusce facultatis vsum aut officii reperiet. IVD. Intelligo per animi sufficientiā: eo modo maiorē ternario numer; edoceri superfluum: quo p̄ priorē discretionē, numerus ternario minor vt vnitās vel dualitas: monstrat est meditationi insufficientis. CHRI. Sigillatim te certiorē feci de animi substantiali vnitāte, discretiōe, similitudine, p̄gressione, equalitate & sufficientia. Per quas quidē p̄prietates: constat analogiā animi ad diuinas personas: esse ceteris longe efficaciorē. IV. Nō modo in quibus animi analogiā diuine consentiat trinitatis

Animi similitudo.

Progressio animi.

Aequalitas animi.

De sufficientia animi.

De Trinitate

sed in quo etiā dissonet, te nequaquā silērio p̄teriturū spopōdisti. CHRI. Cupis audire in quo a deo dissideat animi p̄portio: IVD. alioquin integrā animi sciētiā haudquaquā nāciscar: nisi vt eius positiōes & similitudines: ita & eiusdē ablatiōes ac dissimilitudines discā. CHRI.

Que ani Tres p̄sertim sunt animi ad deū dissimilitudines. IVD. **Que.** CHRI. Prima ex natura dis
mi ad cretiōis animi. Secūda ex p̄gressiōe & origine potētiaꝝ & facultatū ipsiꝝ. Tertia ob naturā
deū diffi accidētis id est intellectualis speciē: quā in meditatiōe aīo adesse oportet. IVD. Qualiter
ilitudi ex natura suę discretiōis: dissidet a deo animꝝ? CHRI. Quia potior ē diuina discretiō: discre
nes! tiōe & nūero animi: diuinꝝ em̄ nūerꝝ est p̄sonaꝝ nūerꝝ. Animi aut̄ nūerositas: haud p̄sonaꝝ
De p̄ria sed naturaliu viriū & facultatum discretiō appellat̄. Nepe animi nomē: haud eo pacto cōpe
animi tit vniciꝝ ipsiꝝ facultati, quo diuina appellatio cuiuslibet diuine discretiōis supposito cōgrue
litudine. re cernit̄. Intellectꝝ em̄, mēoria, volūtas: vniciꝝ qdē animꝝ sūt: haud tñ singulū eorū est ani
mus. At vero in diuina substātia: Pater deꝝ est, Filiꝝ deus, Spūs deꝝ. Et rursum oēs tres: sūt vnꝝ
deus: IVD. Cōcipio ex natura sua dissidere animi discretiōe a diuino nūero: neqꝫ esse p̄so
naꝝ nomē, animi facultatibꝝ ascribendū. CHRI. Nūc ergo de secūda animi dissimilitudine

Secūda Nūc ergo de secūda animi dissimilitudine
animi vlteriꝝ differēdo p̄grediar. An obsecro prima animi portio, quā intelligētiā nūcupamꝝ? gi
dissimili gnat secūda id est mēoria: IV. Ostēdū est priꝝ: nihil habere mēoria, nisi ab intellectu: oēmꝝ
tudo eiꝝ plenitudinē deriuari a priore intelligētia. Quapropter nihil forte erit incōmodi: mēoria
ab intelligētia gigni: & ab vtraqꝫ p̄dere volūtatē. CHRI. Vis recēseā qd̄ incōmodū seq̄tur:
mēoria gigni ab intelligentia & volūtatē ab vtraqꝫ. IVD. Si id sentire arbitraris erroneum:

Erroris p̄me illico quātus sit is error. Nā vt legimꝝ in Iob si insipiēter sum locutꝝ: ipse me rephēdo.
reproba CHRI. Si prima animi portio id est intelligētia, gigneret scđam, hoc est mēoria: & ab̄e exte
tio. mē p̄ferret tertiā id est volūtatē: totus animꝝ p̄cederet in esse diuidue: vt pote cuius pri
mā dūtaxat portionē id est intelligentiā: deus in instanti p̄crearet. statuens vt postea mēo
ria ab ipsa intelligētia: et volūtas ab vtraqꝫ, fumeret originem. At vero vt veritati inherēa
mus: dicēdū potius est neqꝫ mēoria ab intelligētia: neqꝫ volūtatē, ab vtraqꝫ exoriri: sed totū
animū cūctasqꝫ eiꝝ vires & naturales facultates: repēte a deo p̄creari, haud priꝝ itelligētiā
q̄ mēoria: neqꝫ priꝝ vtraqꝫ earū, q̄ tertiā volūtatē. Animꝝ q̄p̄e, vt substātia iptibilis ē: ita & i
ipartibili t̄pis: vt in instati totꝝ a deo p̄creat̄. Ac p̄fecto magis absōnū est: i ortu animi, t̄po
rariā iducere successiōe: dicēdo eiꝝ facultates aliā post aliā: & aliā ex alia emerisse: q̄ dicere
cōlestes āgelos, aliū ab alio ortū duxisse. Qd̄ em̄ āgelis cōpetit i gñe aut speciē: id hūanis
animis (q̄ oēs eiusdē sūt speciē) neqꝫ i speciē: sed i singulari & indiuiduo adesse reperit̄. Nā
ficut ab āgelico genere aut speciē: demēda est originis successiō: ita & ab hūani animi indi
uiduo. IV. Si creat̄ repēte totꝝ animꝝ: q̄nā est i eo, ab itelligētia i mēoria: & ab vtraqꝫ i volū
tate p̄gressiō: CHRI. Hęc nūi animi de q̄ locuti sumꝝ p̄gressiō: haud ē portioni ipsiꝝ ab sein
uicē origo: sed itellectualis speciē: ab vna i aliā, vt ab itelligētia in mēoria: & ab vtraqꝫ i vo
luntatē traductio. Hęc em̄ itellectualis speciē: haudq̄q̄ ad essētiā spectat animi: neqꝫ pars
aut portio ipsiꝝ est: sed scđam, habitū, eruditiōe, plenitudinē & pastū animi molit̄. Accidit
em̄ hęc iesse aīo: q̄nq̄dē aut eiꝝ circa mūdū negociatiōe aut p̄prio opifitio p̄ferit̄. IV. Progres
sio itaqꝫ animi: haud est portioni ipsiꝝ ab uicē origo: sed itellectualis speciē: de portione in
portione traductio. CH. Si id sensibiliꝝ & fere oculo tenꝝ, scđre voles: recurre ad solitā oris,
stomachi & cordis similitudinē. An em̄ stomachus: ab ore ortū ducat: IVD. Neqꝫ. CHRI.
An & cor ab ore & stomacho, substātiā accipiat: IVD. Minime. CHRISTIA. Hęc tamen
tria os, stomachus, cor: in corpore alendo, naturalium officiorum seriem & progressionem
seruāt. Alimonia quippe ab ore in primis captatam: in stomachū deuoluit: in quo a corde
digesta: sui demum in singula mēbra distributiōe, vnūuersum corpus refouet. Hęc vero pro
gressiō: haud est corporea: priū, ab seinuicē origo: sed solius alimonię, de parte inptē tra
ductio: par ac similis fluxui & p̄gressiōi itellectualis speciē per animū: ab intellectu, per

Quid a Nūc ergo de secūda animi dissimilitudine
nimi p vlteriꝝ differēdo p̄grediar. An obsecro prima animi portio, quā intelligētiā nūcupamꝝ? gi
gressio. gnat secūda id est mēoria: IV. Ostēdū est priꝝ: nihil habere mēoria, nisi ab intellectu: oēmꝝ
eiꝝ plenitudinē deriuari a priore intelligētia. Quapropter nihil forte erit incōmodi: mēoria
ab intelligētia gigni: & ab vtraqꝫ p̄dere volūtatē. CHRI. Vis recēseā qd̄ incōmodū seq̄tur:
mēoria gigni ab intelligentia & volūtatē ab vtraqꝫ. IVD. Si id sentire arbitraris erroneum:
p̄me illico quātus sit is error. Nā vt legimꝝ in Iob si insipiēter sum locutꝝ: ipse me rephēdo.
CHRI. Si prima animi portio id est intelligētia, gigneret scđam, hoc est mēoria: & ab̄e exte
mē p̄ferret tertiā id est volūtatē: totus animꝝ p̄cederet in esse diuidue: vt pote cuius pri
mā dūtaxat portionē id est intelligentiā: deus in instanti p̄crearet. statuens vt postea mēo
ria ab ipsa intelligētia: et volūtas ab vtraqꝫ, fumeret originem. At vero vt veritati inherēa
mus: dicēdū potius est neqꝫ mēoria ab intelligētia: neqꝫ volūtatē, ab vtraqꝫ exoriri: sed totū
animū cūctasqꝫ eiꝝ vires & naturales facultates: repēte a deo p̄creari, haud priꝝ itelligētiā
q̄ mēoria: neqꝫ priꝝ vtraqꝫ earū, q̄ tertiā volūtatē. Animꝝ q̄p̄e, vt substātia iptibilis ē: ita & i
ipartibili t̄pis: vt in instati totꝝ a deo p̄creat̄. Ac p̄fecto magis absōnū est: i ortu animi, t̄po
rariā iducere successiōe: dicēdo eiꝝ facultates aliā post aliā: & aliā ex alia emerisse: q̄ dicere
cōlestes āgelos, aliū ab alio ortū duxisse. Qd̄ em̄ āgelis cōpetit i gñe aut speciē: id hūanis
animis (q̄ oēs eiusdē sūt speciē) neqꝫ i speciē: sed i singulari & indiuiduo adesse reperit̄. Nā
ficut ab āgelico genere aut speciē: demēda est originis successiō: ita & ab hūani animi indi
uiduo. IV. Si creat̄ repēte totꝝ animꝝ: q̄nā est i eo, ab itelligētia i mēoria: & ab vtraqꝫ i volū
tate p̄gressiō: CHRI. Hęc nūi animi de q̄ locuti sumꝝ p̄gressiō: haud ē portioni ipsiꝝ ab sein
uicē origo: sed itellectualis speciē: ab vna i aliā, vt ab itelligētia in mēoria: & ab vtraqꝫ i vo
luntatē traductio. Hęc em̄ itellectualis speciē: haudq̄q̄ ad essētiā spectat animi: neqꝫ pars
aut portio ipsiꝝ est: sed scđam, habitū, eruditiōe, plenitudinē & pastū animi molit̄. Accidit
em̄ hęc iesse aīo: q̄nq̄dē aut eiꝝ circa mūdū negociatiōe aut p̄prio opifitio p̄ferit̄. IV. Progres
sio itaqꝫ animi: haud est portioni ipsiꝝ ab uicē origo: sed itellectualis speciē: de portione in
portione traductio. CH. Si id sensibiliꝝ & fere oculo tenꝝ, scđre voles: recurre ad solitā oris,
stomachi & cordis similitudinē. An em̄ stomachus: ab ore ortū ducat: IVD. Neqꝫ. CHRI.
An & cor ab ore & stomacho, substātiā accipiat: IVD. Minime. CHRISTIA. Hęc tamen
tria os, stomachus, cor: in corpore alendo, naturalium officiorum seriem & progressionem
seruāt. Alimonia quippe ab ore in primis captatam: in stomachū deuoluit: in quo a corde
digesta: sui demum in singula mēbra distributiōe, vnūuersum corpus refouet. Hęc vero pro
gressiō: haud est corporea: priū, ab seinuicē origo: sed solius alimonię, de parte inptē tra
ductio: par ac similis fluxui & p̄gressiōi itellectualis speciē per animū: ab intellectu, per

Dialogus. II. Fo. LXXI.

memoriā in voluntatē. Est em̄ ipsa intellectualis species: inuisibilis esca & alimonia animi sic ipsi animo accidentaria & ab extrinseco ducta: quēadmodū & corporeus cibus est corpori accidentarius: & aliunde eidē aduentitius. Interest tamen aliquātulum: q̄ corporea quidē esca: in corpore fluxa & resolubilis est. Pastus vero animi, nequaquā in illo interit: aut vlla resolutione vanescit. Nam vt in libro de intellectu exposuimus. Memoria fidelis est & immortalis intellectualiū asseruatrix specierū: quod semel est facta semp̄ est: eaq̄ species iugiter seruat: quas semel imbiberit. Corporeus autem cibus: a corpore labitur atq̄ in illo corumpitur. Adiciā & aliā ambarū escaꝝ differentiā: q̄ corpus dūtaxat peregrino extero & aduentitio vtr̄ alimēto. Vis em̄ illi deest: qua intra seipsum, ppriā alimoniā cudad: seq̄ itus alit. Animus autē duplici alit esca. In initio quidē vt practic⁹, vt imbecillus, vt materna ad huc exigēs vbera: peregrinā a mūdo emendicat excipitq̄ alimoniā. Vbi autē maturus integer et sui compos euasit: nequaquā amplius mundanas substantias, captanda causa proprię alimonie plambit: sed a mūdanis auulsus vberibus, sibiq̄ ipsi intētus: veriorū specierū suffitum in seipso cudit: seq̄ ipsum, congenea esca intus alit. IVD. Agnosco ex his, omnem corporis alimoniā: esse peregrinam & aduentitiā. Animi vero esca: aliam quidē peregrinā. Aliam vero intus cōceptam ac genitā, duplicē quoq̄ inde promi animi statum. Aliū tenelsum atq̄ infantilē: quo viuūt & alitur vt planta: hērens vberib⁹ mūdi. Aliū maturiorē: quo nequaquā a mūdo, sed a semetipso alitur. Corpus autē nequaquā seipsum alere posse: sed semp̄ illud oportere adesse mūdo: vt ab eo peregrinam mutuet escam: deinceps & esca quidē corporis fluxa labilemq̄ esse: & eā in corpore corrūpi. Animi vero alimoniā vt imortalē & incorruptibilē: nequaquā in illo deperire, euanescere, resolui: sed iugiter eadē, integrā & illibatam: in eo pmanere. CHR. Agnoscis ne etiā secundā animi ad diuinas psonas dissimilitudinē? IVD. Hanc etiā fatis ex dictis cōperram habeo. CHR. Quæ est ergo illa? IVD. Quæ diuine quidē personę: ex seiuicē, scdm substantiā oriunt. Nā prima: gignit scdam. Et ambe extreme: tertiā spirant: Animi vero portiones, hisce personis respōdentes: haud quaquā hāc substantiāle, mutue originis pgressionē seruat. Haud em̄ intelligētia gignit mēoriā. Neq̄ ab itelligētia & memoriā: exorit volūtas. Animi quippe pgressio: traductio est solius intellectualis speciei: que trina positione & situ: in animo cōuersat: nunc quidē captata aut parta ab intelligentiā: nūc cōmendata mēorie inq̄ illius promptuario deposita & reseruata: nūc deniq̄ p voluntatē, relata e mēorie scriniis: & p ipsius cōtemplationis actū: inter intellectū & mēoriā versata, librata, trutinata, quēadmodū & ipsa corporis esca: prius oris officio manditur: deinde ab stomacho excipit: q̄ digestiuo cordis igni, coquenda & in sanguinem vertenda subficiatur. CHR. Quid nobis superest discutiendū? IVD. Nondū discussa est tertia animi dissimilitudo: & ei⁹ cū diuinis psonis disproporatio. Tres em̄ eē dixisti: animi ad deū dissimilitudines. CHR. Opus est ergo vt hec tertia animi dissimilitudo: tibi pariter adaperiatur. Diximus in deo nihil esse p̄ter deū: purāq̄ esse illius substantiā: om̄i accidētium inhesionē em̄netiorē. Hacten⁹ igit diuina cōtēplatio & sapiētia, diuine assertrix trinitatis: hūani animi cōtēplationi & sapientiē, dissona dissimil: seq̄ reperitur: q̄ illa absq̄ vlla specie aut accidente inferit: hec vero, per habitū accidētis vt intellectualis speciei exerceat. Arbitraris hāc exiguā esse & contēnendā animi ad deū dissonantiā? IVD. Haud cōtēnendā esse video. quippe q̄ edoceat humanā mētē id dūtaxat in accidēte moliri: qd diuina mēs ī substantiā cōplet. CHR. Nā internū hūanę mētis opificiū accidēs est: hoc est intellectualis notio. At vero arcana diuine mētis focūditas qua seipam noscīt: par est eadē & cōsubstantialis substantiā. IV. Nū plurib⁹ q̄ pdictis trib⁹ dissimilitudinib⁹ noster anim⁹ a deo differt? CHR. Nō iuxta cōtēplatiōis naturā: seu quoad discretionē naturalū ipsi⁹ portionū atq̄ facultatū. Iuxta tñ

Animū s
duplici
alit esca.

Duplex
animi
status.

Tertia
animi
dissimilitudo

De Trinitate

Tres alie animi dissimilitudines ipsius substantia: ternas iteꝝ animi cu deo dissimilitudines cōperio: quas ga ceteris etiam creaturis cōmunes sunt: ideo recensere noluerā. **IV.** Has utcuqꝫ pfer in mediū: quaten⁹ me nulla animi cū deo dissidētia, p̄tereat: sed vt ei⁹ cōueniētiā: ita & oēs differētiā agnosca. **CH.** Nosti deū ab eterno esse: q̄re & icreatū. Animū vero neqꝫ eternū: sed euiternū esse & a deo p̄creatū. **IV.** Didici nulli creature: sed soli deo, peculiarē esse et̄nitatē. **CH.** Didicisti rursum: solū deū imēsum esse substātia. Animū vero & oēm creaturā: finitē & mēsurabilis esse substātiē. **IV.** Nā imēfitas substātiē: anexa est soli et̄nitati. **CH.** Audisti deniqꝫ deū seu diuinū actū abiūctū esse a materia: humanū vero natura insitū esse materiei. **IV.** Id prius discussum est: qm̄ ostensus est diuin⁹ actus: esse velut totus, liber & absolut⁹ oculus: q nullū insidēs infixusve capiti: vnde cuqꝫ & semp oīa, p̄ totius abitū spherē videt. Hūan⁹ vero anim⁹ qui insit⁹ materiei: esse vt oculus capiti infixus: nequaqꝫ integra & p̄fecta sphericitate: sed solo hemispherio vidēs. **CH.** Ex his igit̄ alias qdē tres: sed cōes, animi cū deo seu diuino actu dissidētiā colligito: dicēs supari a deo animū et̄nitatē, imēfitatē, & abiūctiōe materiæ. Anim⁹ q̄ppe euitern⁹ est, finit⁹, materiē addit⁹. Porro discussis hūani animi, cū deo & cōcurrētis & dissidētis, nūl demū reor supesse: nisi vt noster fmo (q̄ppe lōgic⁹ p̄gressus & p̄modū fatiscens) mature cohībeat. **IV.** Si q̄s adhuc noris similitudines p̄sentī p̄posito cōducētes: ne oro illas sup̄primito. Haud em̄ erāt mihi pertesa aut plūxor oratio: q̄ aliarū similitudinū & analogiarū succo atqꝫ medulla me refoueat. **CHR.** Cōplures ad id similitudines libro de sapiente inscripsim⁹: inde ab vnoquoqꝫ depromēdas. Ibi em̄ solē docuim⁹ fontē esse totius sensibilis lucis: & a nullo alio lucido corpore capeffere lucē: sed eā habere a seipso: lunā vero illustrari a sole: & terrā ab vtroqꝫ. Quocirca solē quoad lucis p̄prietatē, Pat̄ri: lunā Filio: terram vero, Spiritui sancto respōdere. Itē e nube sursum in aere pēdula: tria tantū p̄sentī, q̄b⁹ terra impregnet: Pluuia, Niuē, Grādinē. Ex arbore quoqꝫ tantū tria enasci: foliū, florē, fructū. Sed quid plus equo in his moror! Vt em̄ nullā artiu ac disciplinā p̄tes exortē esse vestigiōꝝ diuinē trinitatis: sigillatim p̄ oēs discurrēs, edocere te possim: quo pacto oīs artifex ternariū obseruet. **IV.** Vbi hoc discussu: singulis artib⁹ ac disciplinis, inesse ternariū me edocueris: p̄sentī sermoni finē vt voles impone. **CHR.** Ab imis igit̄ artib⁹ atqꝫ disciplinis: nobis inchoādū. **IV.** Quē sermocinariis artib⁹, trinitas inest: **CHR.** Imprimis sermocinarias artes: ternari⁹ distinguit. Tres etenim sūt Grāmatica, Logica, Rethorica: q̄ acille realiū seu naturaliu disciplinā: sermoni cōgruitate, veritate & elegantia perpoliēdo sedulā operā nauāt.

Grāmatica trinitas. **IVD.** Quē in singulis earum trinitas reperitur: In grammatica primū: **CHR.** Congruitas quam sermoni inferre atqꝫ inserere grammaticus curat: trina quadam concordia & consp̄ratione sancitur. Prima: Adiectiui & substantiui, secunda: Appositi & suppositi. Tertia: Relatiui & antecedentis. Erit em̄ incongrua et inepta oratio: quam discordia aut adiectiui & substantiui, aut appositi & suppositi, aut relatiui & antecedentis vitiarit. **IVD.** Quomodo logica sit ternariū obseruat̄rix: **CHR.** Logicus crebriuscule ternariū imitatur. Nam necit: vt pote subiecto, p̄dicato, & amborum copula. Quicquid item logicus tractat: aut termin⁹ est simplex, aut p̄positio, aut syllogism⁹, siue rōcinatio, oīs itē termin⁹: ex vna p̄te aut gen⁹ est, aut species, aut indiuidū. Ex alia vero p̄te: aut gn̄is differētia, aut sp̄ci p̄p̄riū, aut accidēs indiuidui, oēm deniqꝫ syllogismū: cōplet logic⁹ ex terminis trib⁹ & p̄positiōib⁹ rotidē. Cernis ergo q̄ frequēs in logica ternari⁹. **IV.** Cōstat circa tria logicā incubere: circa inq̄ terminū, p̄positionē, & syllogismū: atqꝫ in singulis horū pulchre esse ternariū. Sed quā

Rhetorica trinitas. habet Rhetorica trinitatē: **CH.** Rhetorica est q̄ aut fmois ornatū & venustatem parat: aut quicqꝫ p̄suadere nitit̄. In vtroqꝫ vero horū: trinitas nō deest. Nā qui orōnē comit̄ & ornat: aut p̄ se siue iudicio aurū ipas voces appēdit, aut imitatioē nitit̄: aut inidū dicēdoꝝ necessitate

artat. Qui vero psuadere conat: is aut rationabiliu, aut verisimiliu, aut reru gestaru narrati
 oni incubit. Insuper et ei⁹ oratio: his trib⁹ primordio, pgressione seu narratione & conclufio
 ne textit. IV. A fermocinariis artibus: ad mathematicas transeidit. Que in arithmetica: tri
 nitas reperiat: CHR. Creber in arithmetica: se ternarius ingerit. Numerus em par: trinus
 est specie: vtpote q in pariter parē, pariter imparē & impariter parē diducitur. Deinde aliter
 rursum in pfectu, habūdantē, dimīnutū. Impar vero: trin⁹ est & substātia & spē. Substantia
 quidē: quia oīs impar, cū in duo equa diduci neqat: mediā quandā obtinet vnitatē, & aquas
 totius portioēs vltro citroq; dirimentē: vt quinariū mediā vnitas: geminos hinc inde bina
 rios abinūicē secludit. Specie vero: quia imparū alii sunt primū: alii cōpositi, alii ad alterum
 primū. Rursum in arithmetica: ex trina quādā equalitate: trina pariter simplicis inæqualita
 tis species sumit exordiū: scilicet multiplex: supparticularis, supparties: idq; pcepto quo
 dā trino quod est: primū, primū, secundū, primū, secundū bis, tertiu, in quo claudis septena
 rius: numerus cōsummationis vniuersorū. IV. Quis ternarius musicę disciplinē? CHRIS.
 Musica disciplina: in quinq; quidē cōsonātiis versat. Ear; tñ tres dūtaxat simplices & pte
 cipue sunt: dyapason, dyapēte, dyatessaron: ceterę vero duę: ex duab⁹ primis neunt. Ad
 de q; musica ipā: aut vt speculatiua, cōsistit in mēte: q primū⁹ apud seipam inuisibilib⁹ nu
 meris canit: & suauē in ppris exedris cōcentū atq; harmoniā fouet: aut vt practica nūc ore
 nūc māib⁹ exercet: ore qdē: p rōnabiliū vocū & sonorū cōcēt⁹: māib⁹ vero i exteris organis:
 & qbusvis materialib⁹ istrumēt. IV. Quaten⁹ Geometria sit ternariū obseruatix. CHR.
 Geometria scrutatix triū magnitudinū: lineę, superficie & corpori: qñ tria sūt itervalla: lōgi
 tudo, latitudo, pfundū. Angulū itē trinū esse docet: Rectū, obtusū, acutū. Triangulū quoq;
 triniter parti: in ysopleurū, in yfoschelem & schalenū. Planarū deinde figurarū primā: tri
 bus lineis claudis ac sepit omnē pariter planā figurā pter circulū: in triangulū resoluuit &
 ex triangulis componit. In circulo tria distinguit a torius area: centrū, dyametrum, circun
 ferentiam. Deniq; omnem solidā & corporeā angularē figurā: ex trib⁹ polygoniis planis in
 fert: id est ex trigono, quadrato, pentagono. Nam ex trigono tria construit corpora: tetra
 cedron, octocedron, ycocedron. Ex quadrato vero & pentagono, singula: exacedron, do,
 decedron. Exagonus quippe nullum corpus gignit: vides q; crebrum obseruet Geometria
 ternarium: IV. Perge Astronomiē exponere trinitatē. CHR. IA. Sol in tribus pūctis: cōspicu
 us euadit. In ortu, in meridiē, in occasu. Nā i medię noctis pūcto: nequa q; cerni potest. Om
 nis rursum celestis substantia: aut cœlum est, aut planeta, aut stella. Sunt enim planetę
 & stella: suis cœlis infixi in quibus deferuntur. Deinde planetarum cœli: pæsertim tripar
 tito orbe diducuntur. Extremis inquam deferentibus augem & oppositum augis: & me
 dio eccentrico planetam deferente. Cœlestes motus sunt tripartiti. Aut em fiūt ab ortu in
 occasum: vt primę spherę: aut ab occasu in ortum: vt secundarū lationū: aut a meridiē in aq
 lonē: vt mot⁹ octauę spherę, q fit secundū latitudinē cœli. IV. In quo pfectiua sit trinitatis
 emula: CHR. I. Meministi ne prioris analogiē oculi & speculi, IV. Memini. CHR. Hęc ad
 pfectiua sciētia spectat: q circa oculū, speculā & radios versat: haften⁹ ternariū obseruatix
 IV. Morū philosophia: quē ternariū habet: CHR. Cū hęc differat de bono: triplex iprimis
 dicit esse bonū. Aliud qdē vtile: Aliud iucūdū, Aliud honestū. Deside oēm virtutē: i medio
 extremis obsessam malis collocat. dicēs Aliudquidē malū esse habūdās: Aliud deficiēs: vir
 tutem autem: nec superfluam nec dimīnutam esse, sed in æqualitate sitam. IV. DAEVS.
 Naturalis philosophia quibus trinitatibus insistit: CHRISTIANVS. Huius est: rerū in
 dagare substantias. Atqui oīs substantia: aut est purus actus, aut potētia, mēte ab actu se
 parata: Aut vtriusq; collectio & naturale hymē. Aīas itē ternario dispartitur. Aliā quidem

Arithme
 thicus
 ternari⁹.

Musicę
 trinitas.

Geome
 tric⁹ ter
 narius.

Astrono
 mica tri
 nitas.

Ternari⁹
 perspecti
 ue.

Ternari⁹
 moralis.

Physicę
 trinitas.

De Trinitate

Metaphi
fica trini
tas.

Supma
theolo
gia trini
tas.

vegetatiua: Alia sensitua: Alia rationale esse dicēs. Rursum oēm cognitionē, quādā trinitate metitur: statues illā fieri in potētia, in obiecto & amborū specie. IVD. Edifere & metaphisica trinitate. CHRIS. Si sapiētia cōsideratio, est ipius metaphisice ppria: haud erit metaphisica exors ternariū. Est em trina sapiētia: Alia quidē humana, Alia angelica, Alia diuina. IVD. An & theologia cunctarū humanarū sciētiarū apex: aliquam trinitatem tmetur. CHRIS. Cū noris theologiā cunctarum humanarū disciplinarū esse culmē: intellige & huius esse pprium, summā & exemplarē indagare trinitatē: cuius oīs nup allata inferiorū sciētiarum trinitas: est vmbatile vestigiū. Hic est verus, p̄cipuus ac lucidissim⁹ ternarius quē ex omni reliquo ternario, tanq̄ veritatē ex similitudine claudere & sferre conamur. Oīs nāq; creaturarū ternarius: iudex est arcani eius ternariū: quo ipa creatoris substantia intelligibiliter & intus: discreta appellat. In hanc igit̄ eminentissimā dei trinitatem: ex omni reliqua trinitate, foelici assurrectione contende. Hęc em est portus in quē p̄sentis dialogi nauim: prosperis vētis agere & in eo demū sistere curauimus. Ab eo igit̄ portu id est a tuta & secura diuine vnitrinitatis cognitiōe & foelici scientia: tuā pariter mētis carinam aut fide, aut ratione, aut analogiarum & similitudinū adminiculis roboratam: ne rursum in p̄cellisum & instabile variis fluctibus equor auelli permittes: sed in eo stās immor⁹: & pertinacior existēs quibuscūq; ad falsā p̄cipitatib⁹: a semel veritate comperta teipm inseparabilē exhibeto. IVD. ingentis est signū vesaniā: nolle acquiescere veritati: sed lōge summa vecordia atq; dementia: a p̄gustata & comperta veritate proterue resilire. Hoc est em lucem in nocuos radios oculis ingerentē vimq; illis inferentē: ab oculo sese quopiā velamine aut obscuro corpore obtegente indignāter repelli. CHRIS. Deo igit̄ totius lucis fonti & mētium oīm illusterrimē lapadi: gratias agito immortales: q̄ suum fulgorem in tuā mentis penetralia benigne insulgere disposuit: quiq; potens est tibi reliqua faciatissime fidei adaperire mysteria: q̄ p̄sens nostra deceptatio p̄termisit. Sicut em aque fontis magis est pprium, vt in ima decurrat atq; defluat: q̄ vt fluuiialis aqua ab ipso fonte longius p̄gressa, in summa & alta recurat: ita & adinuento mens humana totius fidei scopulo: & eminentissimo ac super substantiali eius fonte: facilius ex eo tanq̄ ex fontana & primogenia luce: in sequentiū & sub obscuriorū fidei fulgorum riuulos, naturali quodā cursu labetur: q̄ ex suboscurorib⁹ & minus rutilis splendoribus: queat scandendo in immēsę lucis pelagus euehi. Quapropter vbi sacrum totius fidei initium: tibi a nobis pro viribus patefactum, tuę mētī insedit: habenas p̄senti sermōni imponentes ca tera eiuldē fidei arcana: diuinę prouidentię suam lucē singulis pro eorū merito impartienti cōmendamus.

Secundi de Trinitate Dialogi Finis Anno domini. M. CCCC. XII. de cima die Martii in ædibus Carolopōtanis.